

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**ДІАГНОСТИКА КРИТЕРІЇВ,
ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ ТРАНСФОРМАЦІЙ
У ВИЩІЙ ОСВІТІ В УМОВАХ ПОСТПАНДЕМІЇ
ТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ
АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Науково-методичний посібник

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**ДІАГНОСТИКА КРИТЕРІЇВ, ПОКАЗНИКІВ
ТА РІВНІВ ТРАНСФОРМАЦІЙ У ВИЩІЙ
ОСВІТІ В УМОВАХ ПОСТПАНДЕМІЇ ТА
В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ
УКРАЇНИ**

Науково-методичний посібник

Київ
Талком
2023

УДК 37.09:616-036.21+355.271-021.68 (83.94)

Д44

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету
(протокол № 10 від 12 грудня 2023 року)*

Укладачі:

Наталія Мельник – д-р пед. наук, доцент – Вступ; Розділ 1, параграф 1.1; Розділ 2, параграфи 2.1-2.4; Висновки та пропозиції;

Олена Ковтун – д-р пед. наук, професор – Розділ 1, параграф 1.2; Висновки та пропозиції;

Любов Помиткіна – д-р психол. наук, професор – Розділ 2, параграф 2.3;

Ельвіра Лузік – д-р пед. наук, професор – Розділ 2, параграф 2.2;

Наталія Ладогубець – канд. пед. наук, доцент – Розділ 2, параграф 2.1

Анжеліка Кокарева – канд. пед. наук, доцент – Розділ 2, параграф 2.4.

Рецензент:

Інна Рогальська-Яблонська – д-р пед. наук, професор, старший науковий співробітник лабораторії соціальної педагогіки, Інституту проблем виховання НАПН України

Діагностика критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та в умовах російської агресії проти України [Електронний ресурс] : науково-методичний посібник / Н. І. Мельник, О. В. Ковтун, Л. В. Помиткіна, Е. В. Лузік, Н. В. Ладогубець, А. М. Кокарева. — Київ: Талком, 2023. — 103 с.

ISBN 978-617-8352-15-8

Науково-методичний посібник присвячений аналізу та розробці стратегій подолання викликів, які постали перед системою вищої освіти України в умовах постпандемії та в умовах воєнного стану. Видання є результатом реалізації проекту «Вища освіта в період постпандемії: трансформації, виклики та перспективи» (номер державної реєстрації: 0122U001803).

Видання призначене для учасників освітнього процесу: адміністративно-управлінського персоналу, викладачів закладів вищої освіти, здобувачів вищої освіти, інших категорій стейкхолдерів.

ISBN 978-617-8352-15-8

ЗМІСТ	
Вступ	4
Розділ 1. Особливості функціонування вищої освіти України в період постпандемії та в умовах війни	7
1.1. Система вищої освіти України в перший та другий рік війни (2022-2023 роки) та в період після пандемії: аналіз стану	7
1.2. Діагностувальний інструментарій для визначення критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та в умовах російської агресії проти України	38
Розділ 2. Організаційно-методичне забезпечення функціонування освітнього процесу в закладах вищої освіти України в постпандемічний період та в умовах війни	44
2.1. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації адміністративно-управлінської діяльності структурних підрозділів університету ...	44
2.2. Програма курсу (тренінгових занять) для подолання методичних проблем вищої освіти України в період після пандемії та війни	45
2.3. Програма наукових заходів та форми організації науково-дослідної роботи студентів та викладачів в період після пандемії та в умовах війни	47
2.4. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації психологічної адаптації та подолання прокрастинації викладачів і студентів	48
2.5. Конспекти тренінгів і заходів у програмах оптимізації організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу в ЗВО України в умовах постпандемії та війни	50
Висновки та пропозиції	96
Список використаних джерел	99

ВСТУП

У контексті сучасних викликів, пов'язаних із постпандемічним періодом та російською агресією проти України, вища освіта стає стратегічно важливою складовою для забезпечення стабільності, розвитку та самореалізації суспільства. Науково-методичний посібник «Діагностика критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та в умовах російської агресії проти України» присвячений аналізу та розробці ефективних стратегій подолання викликів, які постали перед системою вищої освіти України у цих складних умовах.

Вивчення особливостей функціонування вищої освіти України в період постпандемії та в умовах війни є актуальним та необхідним завданням в контексті сучасних викликів та трансформацій у сфері освіти.

Актуальність здійсненого наукового дослідження та практичного досвіду в контексті реалізації проєкту «Вища освіта в період постпандемії: трансформації, виклики та перспективи» (Номер державної реєстрації: 0122U001803, реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-ДБ22)» визначається: *глобальним впливом пандемії*, адже пандемія COVID-19 спричинила революцію у сфері освіти, змусивши заклади вищої освіти адаптуватися до нових умов і викликів (вивчення реакції вищої освіти на пандемію є ключовим для розуміння найефективніших стратегій подолання негативних наслідків та побудови стійкої системи); *наслідками військової агресії рф проти України*, що зумовлюють серйозні виклики для вищої освіти в країні; дослідження цього аспекту дозволяє визначити шляхи реагування закладів освіти на стресові ситуації та розвивати механізми адаптації; *геополітичною ситуацією*, оскільки з урахуванням геополітичних та соціокультурних викликів вивчення особливостей вищої освіти в Україні стає важливим елементом стратегічного планування та розвитку суспільства.

Необхідність реалізації завдань дослідження та вивчення функціонування вищої освіти України в період постпандемії та в умовах війни пов'язані також і з тим, що практичним результатом стане: *розробка стратегій*

адаптації – дослідження дозволяє визначити оптимальні стратегії адаптації для закладів вищої освіти в умовах кризових ситуацій, таких як пандемія чи військовий конфлікт; *оптимізація освітнього процесу* – розуміння особливостей функціонування вищої освіти в умовах військових та епідемічних загроз сприяє оптимізації освітнього процесу та забезпеченню якісного навчання; *забезпечення сталого розвитку* – дослідження дозволяє визначити фактори, що впливають на сталість та розвиток вищої освіти в умовах турбулентності, що є важливим для забезпечення сталого розвитку суспільства; *підвищення конкурентоспроможності* – врахування унікальних викликів, які стоять перед українською вищою освітою, дозволяє розробляти стратегії, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності в міжнародному освітньому просторі.

Відтак, на сторінках посібника представлено особливості функціонування вищої освіти України в період постпандемії та в умовах війни та результати проведеного об'єктивного аналізу стану системи вищої освіти в перший та в другий рік після початку війни та після пандемії. Застосовуючи методологічний підхід, заснований на останніх наукових дослідженнях та аналітичних статтях, у першому розділі розглянуто трансформації вищої освіти, визначено критерії, показники та рівні цих змін. Авторами виокремлено діагностичний інструментарій для визначення критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті, яким запропоновано здійснювати оцінку трансформацій, що відбуваються в умовах постпандемії та воєнного стану.

З урахуванням визначених критеріїв, показників та рівнів авторами розроблено програми оптимізації ефективності та якості організаційно-методичного забезпечення функціонування освітнього процесу у ЗВО України в умовах війни та після пандемії. Розроблені програми сприятимуть впровадженню позитивних практик та стратегій забезпечення ефективного функціонування закладів вищої освіти в умовах надзвичайних обставин.

Програми курсів та тренінгів являють собою навчально-методичний комплекс для оптимізації адміністративно-управлінської діяльності, подолання методичних проблем, організації науково-дослідницької роботи та психологічної

адаптації викладачів та студентів в умовах постпандемії та військової агресії РФ проти України.

Науково-методичний посібник є практичним інструментом для фахівців у галузі вищої освіти, дослідників, адміністраторів, стейкхолдерів та інших зацікавлених осіб, які мають на меті ефективно реагувати на виклики та забезпечувати стійкий розвиток освітнього сектору в умовах нестабільності та зовнішнього тиску.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ПОСТПАНДЕМІЇ ТА В УМОВАХ ВІЙНИ

1.1. Система вищої освіти України в перший та другий рік війни (2022-2023 роки) та в період після пандемії: аналіз стану

Станом на кінець 2023 року система вищої освіти України перебуває під постійним тиском зовнішніх змін, спровокованих численною кількістю чинників, пов'язаних із постпандемічним періодом та повномасштабним військовим вторгненням росії на територію України з лютого 2022 року. В науковому та освітянському просторі другий рік поспіль ведуться дискусії щодо подолання негативних наслідків війни та пандемії на систему освіти в цілому, та систему вищої освіти зокрема. Питаннями дискусій стали проблеми забезпечення функціонування українських університетів, що вимушено були переміщені з окупованих територій ще з 2014 року [3; 11; 12; 14-16; 21], згодом фокус наукових дискусій розвернувся на подолання викликів, пов'язаних із пандемією Covid-19 [2; 18; 19; 29-31 та ін.], і, зрештою, на функціонування вищої освіти в умовах повномасштабної війни в Україні [4; 6; 9; 13; 22; 23; 28 та ін.].

У цьому зв'язку констатуємо, що спектр викликів, які стоять перед системою вищої освіти України, є надзвичайно широкий і охоплює такі, які не були предметом дослідження закордонних учених в останні десятиліття розвитку системи освіти. Відтак, завдання нашого дослідження, започаткованого в кінці 2021 року («Вища освіта в період постпандемії: трансформації, виклики та перспективи» (Номер державної реєстрації: 0122U001803, реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-ДБ22), залишаючись незмінними, полягали в аналізі стану системи вищої освіти не лише в період після пандемії, але й в умовах воєнного стану.

Мета розділу полягає в систематизованому описі системи вищої освіти України в перший та другий рік після початку війни (2022-2023 роки) та в період постпандемії, що вбачаємо

ефективним через інтерпретацію та аналіз проблеми в такій послідовності:

1. Загальний аналіз освіти України в умовах воєнного стану та після пандемії.
2. Зміни в системі вищої освіти України через пандемію та війну.
3. Проблеми системи вищої освіти України через пандемію та війну: виклики, особливості трансформацій у функціонуванні та діяльності, якість освіти в умовах після пандемії та війни.
4. Реформування освіти в умовах війни та після пандемії.
5. Загальні тенденції та перспективи подальшого розвитку системи вищої освіти України.

Таку послідовність вважаємо ефективною з точки зору систематичного підходу для визначення діагностичних методик, критеріїв, рівнів та показників трансформаційних змін у системі вищої освіти України. Діагностика уможливорює розроблення ефективних програм курсів і тренінгових вправ, занять для оптимізації організаційно-методичного забезпечення функціонування університетської вищої освіти України в нових умовах з метою впровадження ефективних практик та підходів для підвищення резистентності до зовнішніх чинників і змін. Розв'язання зазначеного в розділі завдання забезпечує практичну значущість здійсненого дослідження, його актуальність, необхідність, дисемінацію, а також сприятиме систематизації досвіду функціонування українських закладів вищої освіти в умовах постійних викликів та невизначеності.

Першим аспектом дослідження є **систематизація наявних досліджень та представлення загальної картини стану вищої освіти України** впродовж останніх 2022 і 2023 років. У цьому аспекті важливо зупинитися на матеріалах Міністерства освіти і науки України (далі МОН), в яких буквально щомісячно презентований аналіз стану вищої освіти України. Станом на 15 березня 2022 МОН презентувало такі дані щодо функціонування системи освіти України: за даними ЮНІСЕФ місяць війни в Україні призвів до переміщення 4,3 мільйонів дітей – більше половини від 7,5 мільйонів дитячого населення країни. З них понад 1,8 мільйона дітей переїхали в сусідні країни як біженці, і 2,5 мільйона дітей були внутрішньо переміщеними в інші регіони України; за

даними Офісу генерального прокурора України станом на 26 березня 2022 року з початку війни загинуло 139 дітей, 205 було поранено; внаслідок обстрілів та бомбардувань пошкоджено 733 заклади освіти, 74 з них повністю зруйновано.

В інформаційному звіті йшлося й про те, що відбулося в системі вищої освіти, а саме:

- на початку березня практично всі заклади вищої освіти оголосили двотижневі канікули, 12 здійснювали освітній процес у дистанційній формі, 6 тимчасово призупинили роботу. З 14 березня приблизно половина закладів вищої освіти відновили освітній процес у дистанційній формі, решта продовжили канікули, оскільки були неспроможні забезпечити функціонування внаслідок окупації або облоги міст;

- було розроблено законопроект «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України в сфері освіти», яким пропонується у 2022 році запровадження особливого порядку вступу до ЗВО, ЗФПО у 2022 році (зарєстровано у Верховній Раді України за № 7132 від 10.03.2022 р.);

- розроблено кілька варіантів інструментів конкурсного відбору до ЗВО та ЗФПО для проведення вступної кампанії 2022 року;

- спільно з Міністерством охорони здоров'я розроблено проект нормативно-правових актів Уряду щодо проведення атестації студентів (відтермінування проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту «Крок» для здобувачів медичних спеціальностей, апробації та проведення ЄДКІ для інших спеціальностей);

- здійснювалися заходи щодо релокації серверів ЄДЕБО;

- забезпечувалася координація евакуації іноземних студентів.

Подано інформацію про конкретні заходи, зроблені МОН: Листом «Про організацію освітнього процесу» від 25.02.2022 № 1/3277-22 рекомендовано закладам фахової передвищої, вищої освіти оголосити канікули для студентів строком на два тижні до 13.03.2022; Листом «Про завершення навчального року» від 10.03.2022 № 1/3417-22 рекомендовано закладам фахової передвищої, вищої освіти розпочати освітню діяльність в дистанційному або змішаному форматі з метою завершення навчального року та провести атестацію студентів випускних курсів; здійснено підготовку електронних ресурсів спільного

використання для збору інформації від ЗВО та ЗФПО; рекомендовано закладам фахової передвищої, вищої освіти відтермінувати оплату за надання освітніх послуг для осіб, які навчаються за рахунок коштів фізичних або юридичних осіб, за проживання в гуртожитку здобувачів освіти, а також не нараховувати та не стягувати пеню. Окрім цього було **підготовлено звернення** до: Європейського простору вищої освіти (EHEA) щодо призупинення участі Росії в Болонському процесі; мережі національних інформаційних центрів з академічного визнання та мобільності (ENIC-NARIC) щодо виключення російського центру та інформації про визнання російських ЗВО; Європейського реєстру забезпечення якості вищої освіти (EQAR) щодо виключення російського нацагентства та інформації про акредитацію російських ЗВО; Європейської асоціації університетів (EUA) щодо виключення російських ЗВО; Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA) щодо виключення російського нацагентства та інформації про акредитацію російських ЗВО; Європейської асоціації закладів вищої освіти (EURASHE) щодо виключення російських ЗВО; закладів вищої освіти щодо IT-армії України; Codecademy, Coursera, Duolingo, edX, FutureLearn, LinkedIn Learning, Masterclass, Skillshare, Udacity, Udemy щодо припинення участі ЗВО рф тощо [25].

Станом на лютий 2023 року маємо такі результати щодо моніторингу стану освіти та дій МОН: за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців станом на 24 лютого 2023 р. кількість українців, які з 24 лютого 2022 року перетнули кордон із країнами ЄС, становила понад 18,8 млн осіб; за даними Генеральної прокуратури України, станом на 24 лютого 2023 року 461 дитина загинула та 927 було поранено з початку війни. Ці дані не включають повну інформацію про регіони, де ведуться активні бойові дії; внаслідок обстрілів і бомбардувань 3151 заклади освіти було пошкоджено, з них 440 знищено.

У системі вищої освіти спостерігається така динаміка: за оперативною інформацією станом на 24 лютого 2023 року пошкоджено 167 закладів фахової передвищої та вищої освіти, зруйновано 24 заклади. За результатами третього року пілотного проєкту оприлюднено звіт щодо запровадження в закладах фахової передвищої та вищої освіти підготовки

фахівців за дуальною формою здобуття освіти. 28 лютого 2023 року Кабінет Міністрів України схвалив Порядок формування та перевірки електронних студентських (учнівських) квитків закладу фахової передвищої, вищої та/або професійної (професійно-технічної) освіти та їхніх електронних копій. Порядок розробили для того, щоб забезпечити використання Е-студентських (учнівських) квитків на вимогу Закону України «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг» [25].

Важливим для аналізу видається матеріал В. Гордійчука від березня 2023 року, в якому аналізуються зміни, що відбулися в системі вищої освіти України. Так, автор, звертаючись до досліджень Державної служби якості освіти при МОН, зазначає, що за 2022-2023 н. р. на рівень успішності учнів найбільше вплинула зміна форми навчання з очної на дистанційну, а також нестабільні умови проведення уроків (повітряні тривоги, перебої зі світлом та інтернетом) (див. рис.1.1.)

Що з переліченого найбільше перешкоджає організації освітнього процесу у 2022/2023 н.р.? (керівники)

Рис. 1.1. Чинники, що перешкоджають організації освітнього процесу [8]

Автор відмітив погіршення психологічного стану здобувачів освіти: у дослідженні зазначається, що порівнюючи з початком лютого 2022, у два рази збільшилася кількість учнів, які почуваються тривожно й напружено. У 1,5 рази більше дітей почуваються втомлено. Анкетування серед педагогів, батьків та учнів 150 українських шкіл у різних регіонах засвідчило, що результати навчання погіршилися (рис.1.2), але трохи більше в селах ніж у містах: педагоги вказали на зниження успішності з української мови (у селах про це сказали 57% опитаних учителів, у містах – 44%), з іноземної мови – 52% та 47%, з математики – 45% та 40%, з інформатики – 37% та 25% відповідно. Серед батьків так само більшість вважало, що протягом останнього року успішність їх дітей стала гіршою [8].

Чи змінилися результати навчання вашої дитини у цьому навчальному році (з вересня 2022), як порівняти з попереднім? (батьки учнів/учениць базової та старшої школи)

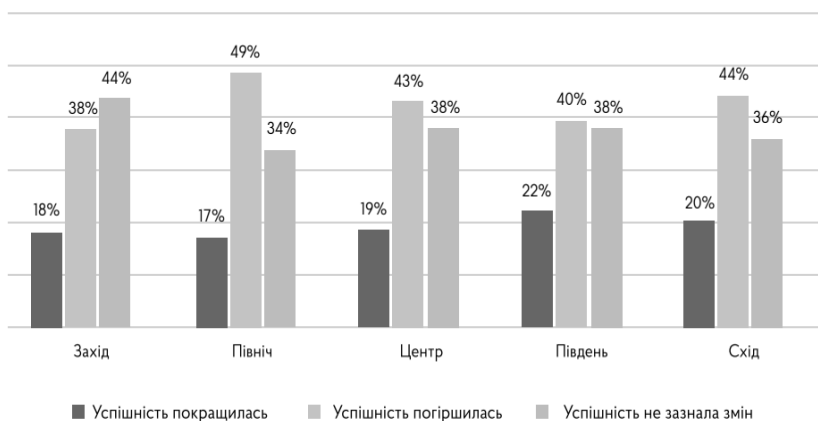

Рис. 1.2. Динаміка результатів навчання [8]

За словами експертки центру Cedos з питань освіти Ірини Когут, хоча війна призвела до ще більших втрат у навчанні,

карантин якоюсь мірою підготував систему, оскільки українська система отримала позитивні відгуки від міжнародних організацій, які займаються освітою, з високою оцінкою опірності української системи освіти.

За даними Інституту аналітики та адвокації (далі Інститут ІАТА) в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні, війна в Україні призвела до дестабілізації в багатьох аспектах суспільного життя. Однією з найбільш уразливих галузей стала освіта, яка не встигла стабілізуватися після випробування глобальною пандемією. Навчальні заклади, змушені адаптуватися до обмежень та загроз, стикнулися із завданням гарантувати безпеку, надійність та доступність освіти в найскладніших умовах. Інститутом ІАТА також наводиться статистика втрат освітніх закладів, звертаючись до вже зазначених вище звітів МОН: від початку повномасштабного вторгнення з 793 заклади освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, а 365 із них – зруйновані вщент. Як свідчать дані, найбільше пошкоджених та зруйнованих закладів освіти зареєстровано в Донецькій області, значних втрат зазнали ЗВО в Харківській, Херсонській, Дніпропетровській, Запорізькій, а також Чернігівській, Запорізькій та Київській областях (рис. 1.3).

Освіта є також однією з найбільш постраждалих сфер за сумою збитків. Станом на серпень 2023 року прямі втрати оцінюють в \$9,7 млрд.

Щодо безпеки ЗВО, то в аналітичному звіті відмічено, що війна призвела до виникнення питань доступності та безпеки освіти. За словами міністра освіти, найкраща ситуація щодо обладнання укриттями спостерігається у закладах професійно-технічної освіти – 95% закладів обладнано укриттями, із яких 94% – це заклади фахової, передвищої та вищої освіти [20].

Зруйновані та пошкоджені заклади освіти в регіонах України

Область	Пошкоджено	Зруйновано	Область	Пошкоджено	Зруйновано
Вінницька	4	0	Миколаївська	246	33
Волинська	0	0	Одеська	81	0
Дніпропетровська	283	9	Полтавська	17	0
Донецька	770	160	Рівненська	2	0
Житомирська	126	1	Сумська	130	8
Закарпатська	0	0	Тернопільська	1	0
Запорізька	212	14	Харківська	579	51
Івано-Франківська	0	0	Херсонська	296	51
Київська	198	13	Хмельницька	5	0
Кіровоградська	9	0	Черкаська	11	0
Луганська	182	23	Чернівецька	0	0
Львівська	8	0	Чернігівська	144	2

Рис. 1.3. Статистичні дані щодо руйнувань і пошкоджень закладів освіти в регіонах України [20]

Автори аналітичного звіту «Вища освіта в Україні: зміни через війну», підготовленого в Аналітичному центрі «ОсвітАналітика» Київського університету імені Бориса Грінченка, висвітлюють діапазон проблем, з якими стикнулася система вищої освіти України через наслідки пандемії та війну. Автори прагнули оцінити досвід влади й університетів щодо реагування на ці проблеми. Окрім того, документ містить інформацію про актуальний стан української вищої освіти в умовах війни, а також про її першочергові та перспективні потреби. Починаючи з 2020 року, українська освіта функціонувала в умовах пандемії. У цей час, як стверджують автори звіту, на перший план виходили питання створення безпечного середовища і запровадження дистанційного навчання. Надалі ситуація значно ускладнилася. У перші дні повномасштабної війни освітній процес в університетах було призупинено. Багато викладачів і студентів були змушені

виїжджати як до більш безпечних регіонів України, так і за її межі, а дехто продовжує перебувати на тимчасово окупованих територіях. Через обстріли зазнали руйнувань будівлі багатьох закладів освіти. Україна знову, як і в 2014 році, стикнулася з питанням переміщення університетів на підконтрольну територію. Усе це змусило адаптувати освітній процес до нових умов [6].

В іншому аналітичному огляді «Виклик для освіти. Як війна змінила систему навчання в Україні» значну увагу було приділено особливостям вступної кампанії 2023 року, прописано процес подачі документів для вступу до закладів вищої освіти. Зокрема у 2023 році процедура подання документів відбувалася виключно в електронному форматі через спеціальний електронний кабінет абітурієнта, визначений відповідно до встановлених вимог. Передбачено, що реєстрація таких кабінетів розпочиналася 1 липня 2023 року на веб-порталі Єдиної державної бази з питань освіти. Для отримання права вступу на більшість спеціальностей достатньо мати високий результат Національного мовного тесту (НМТ). Проте абітурієнти, які обирають майбутнє в сфері мистецтва та спорту, повинні пройти творчий конкурс. Нормативно-правовою базою передбачено, що кількість подаваних заяв обмежена — абітурієнт може подати до 20 заяв у різні заклади вищої освіти та спеціальності, проте лише 5 з них можуть бути подані на конкурсні місця з фінансуванням з державного бюджету. Процедура вступу на контракт у 2023 році регулюється різними критеріями. Відзначено, що це може включати результати НМТ, творчий конкурс, розгляд мотиваційних листів або індивідуальні співбесіди, залежно від конкретної спеціальності. Зазначено також, що результати співбесід або аналізу мотиваційних листів використовуються для відбору абітурієнтів на контрактні місця з числа тих спеціальностей, які отримують особливу державну підтримку. Така підтримка надається для 64 спеціальностей в галузях освіти, інженерії, природничих наук, електроніки, архітектури, аграрних, воєнних наук та транспорту.

В огляді представлено погляд експерта Ірини Когут, яка зазначає, що рішення про вступ на основі мотиваційних листів має свої плюси і мінуси, зокрема, може вплинути на якість підготовки майбутніх фахівців. У контексті сучасної ситуації, пов'язаної з великою кількістю українських дітей, які

знаходяться за кордоном через вторгнення РФ, зазначено, що багато з них продовжують своє навчання як у місцевих закладах освіти, так і дистанційно в українських школах. Зазначено, що Міністерство освіти і науки України не встановлювало обов'язкового відвідування українських шкіл тими учнями, що перебувають за межами країни [5]. Крім того, за словами голови підкомітету Верховної Ради України з питань вищої освіти Юлії Гришиної, з метою уникнення перевантаження через паралельне навчання розглядається можливість, що дитина може відвідувати заняття в закордонній школі, а в Україні перевести себе на екстернатну або сімейну форму навчання, що передбачає здавання контрольних робіт двічі на рік. У результаті цього процесу буде випущено український табель. Зазначено, що для участі в Зовнішньому незалежному оцінюванні (ЗНО) чи Національному мультипредметному тестуванні (НМТ) не обов'язково мати виключно українські документи про освіту. За висловом Юлії Гришиної, діти, які отримали свідоцтва за кордоном, можуть реєструватися на тестування, проте вони повинні здійснити нотаріальний переклад своїх документів. Також наголошено, що складання НМТ у 2023 році можливе поза межами України, оскільки тимчасові екзаменаційні центри створено в більш ніж 30 країнах.

Щодо вищої освіти, то процедура зарахування до українських ЗВО також передбачає використання онлайн-технологій, що спрощує вступний процес для випускників, які перебувають за кордоном: заяви на вступ та необхідні документи мають бути завантажені в електронний кабінет абітурієнта; після оприлюднення рейтингових списків можливо підтвердити вибір місця навчання за допомогою кваліфікованого електронного підпису; також передбачено можливість дистанційного укладання контракту із обраним вишем [5].

В огляді відзначено, що станом на травень 2023 року кількість бюджетних місць у закладах вищої освіти не є відомою і не була оголошена Урядом. Однак, за словами Юлії Гришиної, ймовірно, обсяг державного замовлення може зменшитися у зв'язку з бюджетним обмеженням. Зазначено, що порівняно з попереднім роком у бюджеті на 2023 рік передбачено на 19% менше коштів для підготовки фахівців університетами. Можливі

причини цього включають зменшення загальної кількості бюджетних місць, відсутність повного вибору всіх бюджетних місць у певних закладах, передбачене зменшення кількості випускників шкіл, а також зменшення кількості закладів вищої освіти у зв'язку із воєнною ситуацією. Зазначено, що не зважаючи на це, зусилля докладаються для максимального забезпечення кількості бюджетних місць для абітурієнтів, особливо враховуючи потреби у фахівцях з технічних спеціальностей для відновлення країни після воєнних подій [5]. Зі свого боку в МОН зазначали, що в 2023 році буде збережено всі пільги та пільгові категорії, що передбачені законами, зокрема для жителів тимчасово окупованих територій. Застосування пільг для жителів з територій активних бойових дій/територій можливих бойових дій планувалося визначити в травні 2023 з урахуванням розвитку воєнно-політичної ситуації в Україні.

За підсумками вступної кампанії 2022 року найпопулярнішими спеціальностями серед українських абітурієнтів стали: «Право», «Комп'ютерні науки», «Філологія», «Менеджмент», «Психологія». Портал Work.ua спільно з Education.ua провели дослідження, в якому визначили вартість навчання на здобуття ступеня бакалавра на популярних спеціальностях у найбільших містах країни. За наданою Work.ua інформацією, найдорожчою спеціальністю в Україні виявилось «Право», а найдорожчим містом для навчання – Київ. Спеціальність із найменшою вартістю навчання – «Менеджмент», найдешевше місто для навчання – Дніпро. Наприклад, в Києві спеціальності «Право» навчають найбільш популярні виші: Київський національний університет імені Тараса Шевченка (КНУ), де вартість чотирьох років навчання складає 227 200 грн; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (НТУУ КПІ) – 158 000 грн; Національний університет біоресурсів і природокористування України (НУБіП) – 129 640 грн; Національний авіаційний університет (НАУ) – 128 000 грн; Національний університет «Києво-Могилянська академія» (НаУКМА) – 244 000 грн. Середня вартість навчання на популярних спеціальностях в університетах столиці: «Право» – 177 368 грн; «Комп'ютерні науки» – 147 184 грн;

«Філологія» – 163 128 грн; «Менеджмент» – 142 240 грн;
«Психологія» – 126 944 грн.

Навчальний рік 2022-2023 в Україні проходив як дистанційно, так і офлайн [5]. Частина університетів організувала освітній процес у змішаній формі: практичні та лабораторні заняття проводилися в очному режимі, лекційні – дистанційно. Залежно від ситуації з безпекою у регіонах та наявності укриттів, місцеві органи влади та заклади освіти обирали відповідний формат проведення занять. У 2023-2024 н.р. більша кількість українських ЗВО запровадила навчання в аудиторії, оскільки в МОН ставили за мету максимально можливе повернення учнів до офлайну. Міністр освіти і науки України Оксен Лісовий заявив, що навчання онлайн, навіть якщо воно якісне, випускає величезні сегменти, важливі для формування особистості. 7 квітня 2023 уряд ухвалив Концепцію безпеки закладів освіти, яка зокрема передбачає обладнання сучасних укриттів, впровадження систем оповіщення, організацію відеоспостереження, поліцейську охорону. Так, на 2023 рік в Україні передбачено 1,5 млрд грн субвенції регіонам на облаштування якісних укриттів в освітніх закладах [5]. До прикладу, в Національному авіаційному університеті навчання в 2023-2024 н.р. в дистанційному форматі було збережене для студентів 3 і 4 курсів, а здобувачам освітнього ступеня «бакалавр» 1 і 2 курсів, а також здобувачам освітнього ступеня «магістр» 1 курсу було запропоновано навчатися в аудиторії. Обмеження зберігалися, оскільки враховувалася кількість місць в укриттях у корпусах університету у разі повітряної тривоги.

За даними Державної служби якості освіти, погіршився психологічний стан здобувачів освіти. Зазначається, що в порівнянні з лютого 2022 року у два рази збільшилася кількість учнів, які почуваються тривожно й напружено. У 1,5 рази більше дітей почуваються втомлено. Анкетування серед педагогів, батьків та учнів 150 українських шкіл у різних регіонах засвідчило, що результати навчання погіршилися, але трохи більше в селах ніж у містах. Педагоги вказали на зниження успішності з різних навчальних дисциплін. Переважна більшість батьків так само вважає, що протягом останнього року успішність їхніх дітей стала гіршою. Для школярів, студентів і педагогів кризова ситуація триває ще з часів пандемії.

Щодо *психологічного стану учасників освітнього процесу*, то тут можемо звернутися на результати моніторингу реалізованого в межах нашого проєкту, де в дослідження було залучено учасників освітнього процесу з університетів та інших типів ЗВО з різних регіонів України: Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Національний авіаційний університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Міжрегіональна академія управління персоналом, Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, Національний університет біоресурсів і природокористування, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Черкаська медична академія, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради», Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Запорізький національний університет, Полтавський державний медичний університет. Взяли участь в опитуванні більше 250 НПП з різних регіонів країни. Контингент респондентів склали особи віком від 20 до 65 і більше років, співвідношення чоловіків (15%) та жінок (85%).

На першому етапі опитування ми попросили респондентів ранжувати фактори та бар'єри адаптації до праці в умовах вимушеного соціального дистанціювання, отримали такі результати:

1) найскладнішими в процесі адаптації були психологічні бар'єри (73%);

2) наступними за складністю бар'єрами для досліджуваного змісту респондентів стало застосування ІКТ (20%);

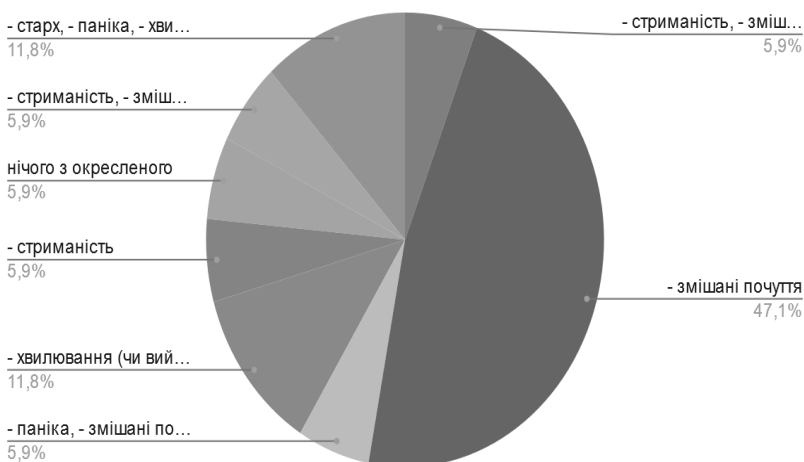
3) третім за складністю було визначено методичне забезпечення освітнього процесу в дистанційному форматі (7%);

4) соціально-економічні бар'єри (3%).

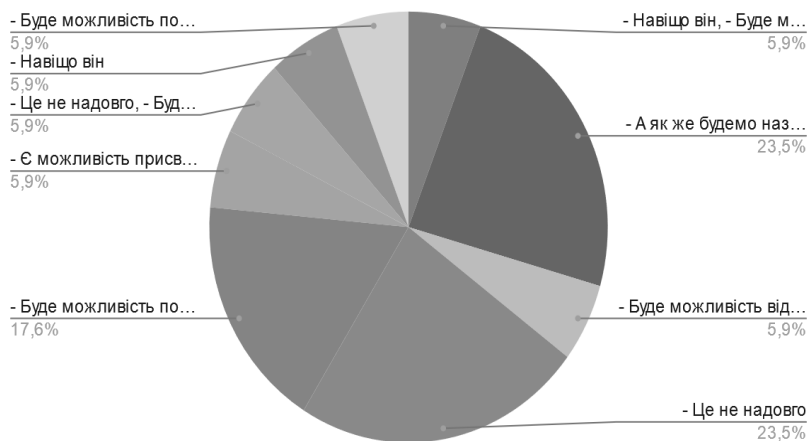
Розкриємо детальніше, як соціальне дистанціювання, пов'язане із пандемією COVID-19 вплинуло на українських викладачів гуманітарних наук, які тривоги та страхи вони переживали.

На рисунках 1.4 і 1.5 представлено діапазон почуттів та емоцій, які переживали респонденти в процесі запровадження перших карантинних обмежень.

Кількість значень для "3. Які почуття у Вас виникали на початку запровадження карантину?"

Кількість значень для "1. Якою була Ваша перша реакція на запровадження карантину"

Кількість значень для "7. Що найбільше підносило настроїв в період жорсткого карантину?"

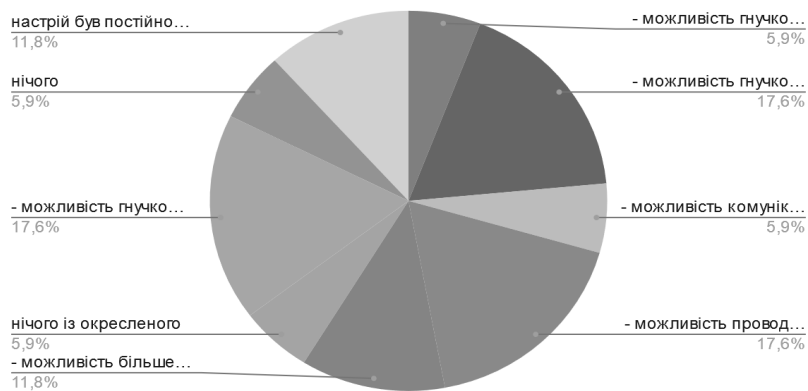

Рис. 1.4. Почуття та емоції викладачів при запровадженні карантинних обмежень внаслідок пандемії COVID-19

Кількість значень для "Які почуття та емоції Ви переживали коли дізналися, що в період "жорсткого карантину" (весн...

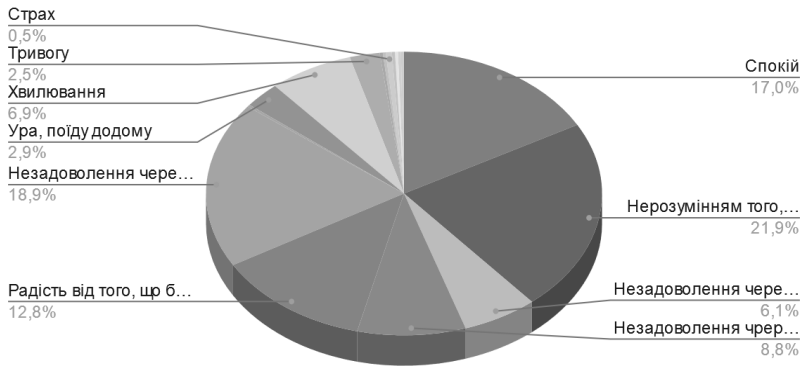

Рис. 1.5. Почуття та емоції студентів при запровадженні карантинних обмежень внаслідок пандемії COVID-19

Подані на рисунках 1.4 і 1.5 діаграми засвідчують, що більшості респондентів (як викладачам, так і студентам) були притаманні змішані почуття (47,1%) та незадоволеність через незрозуміння того, що відбувається (21,9%), серед почуттів було і незадоволення від того, що доведеться навчати і навчатися через гаджети (18,9%). Такі змішані почуття пояснюємо ситуацією невизначеності та малоінформованості щодо того, що буде відбуватися далі. Почуття роздратованості – тим, що і викладачі, і студенти звикли до класичних форм взаємодії та спілкування, а тому їм було досить неприємно виходити із зони комфорту, коли потрібно було вивчати нове та набувати новий досвід у дуже швидкому темпі в обмежених часових рамках.

Варто також відмітити достатньо високий показник стриманості у викладачів (майже 18%), водночас жоден зі студентів не відмітив такої емоції. Наявність почуття стриманості в НПП та відсутність його у студентів пояснюємо віковими особливостями та життєвим досвідом подолання непередбачуваних ситуацій. Старші за віком респонденти мають більший досвід подолання різних життєвих труднощів, у

більшості дорослих сформовано критичне мислення, а відтак їхнім реакціям притаманна більша вираженість, що виражається у стриманості [17, с.38-39] та стресостійкості дорослої особистості [10]. Зазначимо, що готовності до подолання труднощів не висловив жоден із респондентів, що пояснюємо ситуацією невизначеності та екстремальності [1], що була притаманна всьому суспільству в період запровадження перших жорстких карантинних обмежень.

Оскільки в березні 2020 року український уряд оголосив лише про короткочасний карантин, багато викладачів і студентів пов'язували це більше з перервою, аніж з довготривалою перспективою організації навчання онлайн. Відповіді (думки, погляди, очікування та плани на цей період) респондентів щодо ситуації спочатку були різними, найбільш типові представлені в Таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Реакції респондентів щодо карантинних обмежень COVID-19, запроваджених у березні 2020 року

Емоції	Судження, ставлення та оцінки респондентів	Відсоток респондентів виклад./студ.
Тривожність, хвилювання, нерозуміння того, що відбувається	"Що відбувається?" "Що далі очікувати?" А як наздоганяти програму?» «Як навчати студентів через телефони та комп'ютери?»	11,8/9,4
Несприйняття	"Нам це не потрібно!", "Навіщо сидіти вдома?!"	9/0
Змішані почуття	"Нічого особливого", "І що ж тут такого страшного, відпочинемо"	47, 1/0
Байдужість	"Це не триватиме довго", "Через кілька тижнів знову вийдемо в нормальний режим роботи (навчання)"	6/10
Страх	"Якщо запроваджують такий «жорсткий» карантин, це очевидно дуже небезпечно"	11,8/0,5

Паніка, розчарування, фрустрація	"Жах...", "Як набридли всі ці розмови про коронавірус, не дають нормально працювати..."	5,9/0
Очікування	"О, трішки відпочинемо", "У мене буде більше часу на сім'ю", "З друзями нагуляюся, скільки вільного часу!"	17,6/12,8
Планування інших заходів	"Буде більше часу на наукову роботу!", "Ура, можна поїхати додому"	17,8/12,8

Як свідчать відповіді, більшість респондентів переживали стрес, що виявився в емоціях страху, паніки, фрустрації, розчарування та змішаності почуттів. Водночас важливо відмітити, що серед емоцій були і почуття радості (12,8%), позитивних очікувань (23,5%) та спокою (17%), що є показниками оптимізму респондентів. Однак в період з осені 2020 року до початку 2021 року думки, погляди та плани респондентів набули якісно нової форми, що можемо простежити на рисунку 1.6.

Кількість значень для "Які почуття та емоції Ви переживали коли дізналися, що в період "жорсткого карантину" (весн...

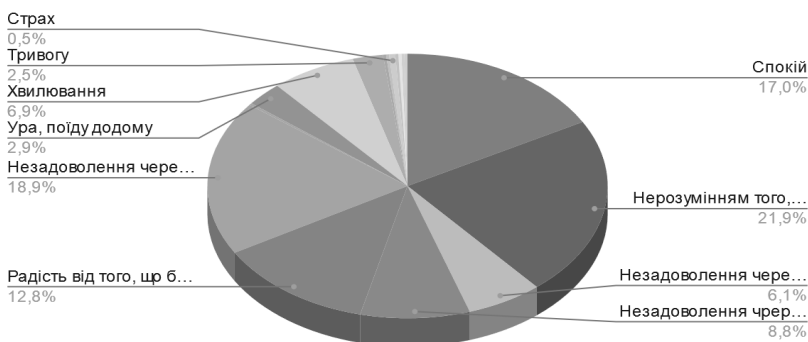

Рис. 1.6. Емоції респондентів у період повторного карантину та повернення до дистанційного навчання (жовтень 2020)

За даними рисунку 1.6, реакція більшої частини респондентів у період повторного карантину та повернення до дистанційного навчання була не такою емоційною, як у перший, а відтак переважала палітра позитивних емоцій – бадьорості й радості (35,9%), оптимізму (18,7%) та готовності (6,4%); емоцій страху, тривожності, розчарування та змішаних почуттів уже не було, зовсім незначний відсоток респондентів відповіли несприйняттям (17,2%) та неготовністю (18,7%) повернення до дистанційного навчання та соціального дистанціювання.

Результати опитувань університетської спільноти в період війни засвідчили повторну хвилю стресів та психологічних бар'єрів. Основним переліком питань були охоплені психологічні аспекти, оскільки питання готовності апріорі передбачає психологічні процеси – мотивацію, увагу, наполегливість, стресостійкість, витривалість. До таких питань ми віднесли: 1. Чи хочете Ви працювати в режимі офлайн зі студентами в умовах війни росії проти України? 2. Чи відчуваєте Ви готовність працювати в режимі офлайн зі студентами в умовах війни росії проти України? 3. Якими є найбільші Ваші страхи щодо виходу студентів на офлайн навчання в умовах війни? 4. Які очікування Ви маєте щодо повернення до роботи зі студентами в офлайн форматі в умовах війни? 5. Яким чином Ви налаштовуєте своїх студентів на навчання (незалежно від формату) в умовах війни? (рис. 1.7-1.10).

Опитування НПП щодо готовності до роботи офлайн ми розпочали з питань, що безпосередньо стосуються волі та готовності. Так, дані діаграми засвідчили, що майже 51% респондентів (рис. 1.7) не мали бажання повертатися до роботи в режимі офлайн, пояснюючи це ситуацією небезпеки, адже окремі респонденти (25,1%) не володіли інформацією щодо наявності бомбосховищ у їхньому закладі освіти. Водночас, 41,8% НПП відповіли, що мали бажання працювати в режимі офлайн.

Чи хочете Ви працювати режимі офф лайн зі студентами в умовах війни росії проти України?
 / Do you want to work offline with students in the conditions of the war between Russia and Ukraine
 67 відповідей

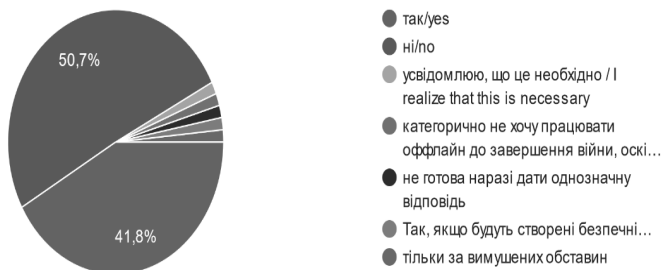

Рис. 1.7. Бажання викладачів працювати в режимі офлайн (березень 2022)

Проведений моніторинг також засвідчив, що значна частина респондентів (28,4%) розуміли, що робота має виконуватися, відчували готовність працювати офлайн, незважаючи на психологічну втому та важкість у налаштуванні на роботу в умовах постійних повітряних тривог і небезпек (17,9%); лише 14,9% викладачів були категорично не готові працювати в режимі офлайн (рис. 1.8).

Чи відчуваєте Ви готовність працювати режимі офф лайн зі студентами в умовах війни росії проти України? / and do you feel ready to work of...conditions of the war between Russia and Ukraine?
 67 відповідей

Рис. 1.8. Готовність викладачів працювати в режимі офлайн (березень 2022)

Значній частині респондентів (32,8%) було складно відповісти на запитання щодо готовності працювати в аудиторії, що пов'язуємо як зі страхами за життя і здоров'я насамперед студентів (35,8% + 20,9% = 56,7%), власну безпеку (13,4%), так і з фізичною втомою в умовах війни та нічних повітряних тривог (рис. 1.9).

Якими є найбільші Ваші страхи щодо виходу студентів на оффлайн навчання в умовах війни? / What are your biggest fears about going offline to study in war conditions?

67 відповідей

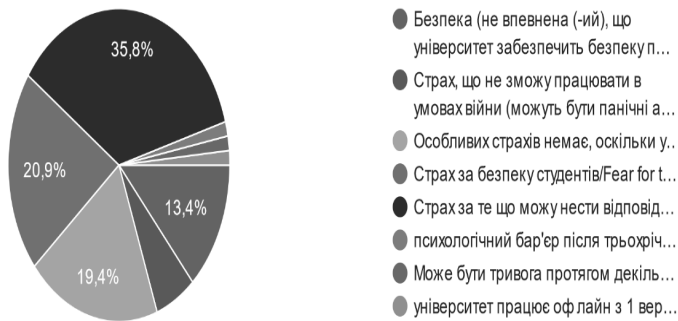

Рис. 1.9. Причини страхів викладачів працювати в режимі офлайн (березень 2022)

У такому контексті виникає питання, яким чином буде вирішуватися подолання таких острахів з боку адміністрації ЗВО. Нам видається, що в цьому комплексному і складному з психологічної точки зору питанні варто було б опитати НПП перш ніж запроваджувати повернення до «офлайн формату». Це б свідчило про демократичні практики у взаємодії між адміністрацією ЗВО та НПП. У такому разі з'являється можливість для побудови індивідуального гнучкого графіку освітнього процесу з урахуванням академічної свободи вибору, вибору форм організації освітнього процесу із збоку НПП, як це повсюдно практикується в європейських закладах освіти.

Уважали за доцільне також з'ясувати думку викладачів про те, чи впливає режим навчання (онлайн/офлайн) на якість організації освітнього процесу і виконання нами професійних

обов'язків. Як бачимо з рисунка 1.10, близько половини респондентів (49,3%) вважали, що якість їхньої роботи не залежить від режиму навчання, оскільки українська система вищої освіти стала достатньо гнучкою. Четвертина респондентів (25,4%) вважали, що повернення до аудиторного навчання забезпечить якісніший освітній процес. 20,9% респондентів було важко відповісти на це запитання.

Як Ви вважаєте наскільки якіснішою буде Ваша робота в умовах офф лайн навчання в період війни? In your opinion, how much better will your ...in the conditions of offline training during the war?

67 відповідей

Рис. 1.10. Залежність якості виконання професійних обов'язків НПП від режиму (онлайн/офлайн) навчання

Одночасно було проведено моніторингове дослідження думок студентів з аналогічних питань. Відповіді студентів засвідчили таку динаміку. На запитання щодо готовності вийти на офлайн навчання студентські відповіді варіювалися більше (рис. 1.11.), ніж відповіді викладачів, однак в цьому аспекті варто зауважити, що готовність не означає цілковите й усвідомлене бажання. Відповіді студентів свідчили про те, що студенти, будучи психологічно готовими до навчання, не завжди хотіли цього з огляду на воєнний стан та пов'язані з ним небезпеки для життя і здоров'я опитуваних (про що власне засвідчили відповіді студентів на запитання про страхи (рис. 1.12)). Аналіз отриманих відповідей щодо готовності засвідчив позитивну динаміку. Так, 18,3% студентів були готові навчатися офлайн з огляду на те, що вони розуміли потребу в отриманні освіти;

13,7% були готові, оскільки прагнули повернутися до більш звичного формату навчання; 27,9% респондентів було складно відповісти; 37,1% не були готові взагалі навчатись офлайн в умовах війни. Спостерігається тенденція до зниження готовності студентів навчатись у більш традиційному форматі, що і прогнозувалося нами за результатами попередніх моніторингових зрізів [27].

Чи відчуваєте Ви готовність навчатись в режимі офлайн в умовах війни росії проти України?

/ Do you feel ready to study offline in the conditions of the war between russia and Ukraine?

197 відповідей

Рис. 1.11. Готовність студентської спільноти вийти на офлайн навчання в умовах війни

Рисунок 1.12 демонструє, що найбільші страхи, які керують студентами та логічно є перешкодою до виявлення готовності вийти на офлайн навчання в умовах війни, пов'язані насамперед з безпекою: 48,7% студентської спільноти не мають впевненості щодо можливостей університету забезпечити їхню безпеку під час навчання; досить високий відсоток (29,9%) студентів відмітили страх щодо неможливості навчатись офлайн через панічні атаки, підвищення тиску та стреси, пов'язані з повітряними тривогами. Лише 9,6% відсотків студентів не відчували особливих страхів щодо виходу до навчання офлайн.

Решта описали страхи за своє життя, страхи щодо дороги та безпеки в дорозі до університету тощо.

Якими є найбільші Ваші страхи щодо виходу на офлайн навчання в умовах війни? / What are your biggest fears about going offline to study in war conditions?

197 відповідей

Рис. 1.12. Причини страхів студентів навчатися в режимі офлайн

Також нами було сформульовані питання щодо окремих методичних та організаційних аспектів діяльності ЗВО, адже це також певною мірою впливало на готовність до роботи в режимі офлайн. Серед таких питань ми виокремили: 1. Якщо ваш університет уже практикував роботу в режимі офлайн (зокрема зі студентами) в умовах війни, які це були курси? 2. Чи чіткі інструкції щодо організації освітнього процесу в умовах повернення студентів до офлайн навчання дає ваша адміністрація та керівництво? 3. Зазначте, будь ласка, які труднощі (технічні, психологічні, методичні, організаційні, адміністративні), зумовлені пандемією та війною, на Вашу думку, вдалося подолати українській університетській спільноті станом на сьогоднішній день? 4. Як Ви вважаєте, чи вдалось українській університетській спільноті подолати всі виклики та труднощі (технічні, психологічні, методичні, організаційні, адміністративні), зумовлені пандемією та війною?

У цьому зв'язку наступне питання опитувальника стосувалося вивчення досвіду роботи закладів вищої освіти в

режимі офлайн в умовах війни (рис. 1.13). Як бачимо, більшість університетів не мало досвіду роботи зі студентами в аудиторному режимі на момент проведення опитування (жовтень 2022 року).

Якщо ваш університет уже практикував роботу офлайн в умовах війни, які це були курси? / If your university has already practiced offline work in wartime, what were the courses?

197 відповідей

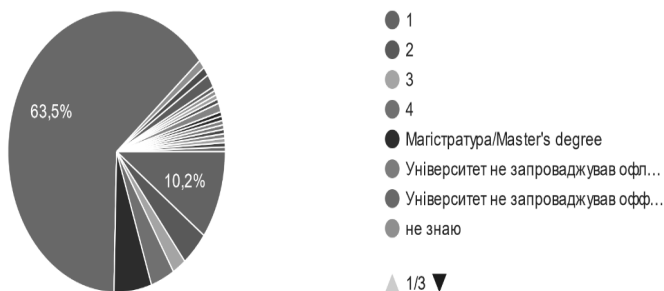

Рис. 1.13. Досвід роботи університетів в режимі офлайн в умовах війни (жовтень 2022)

На наше переконання, показник «досвід роботи університетів у змішаному форматі» та «готовність до навчання офлайн» пропорційно взаємопов'язані. Чим частіше студенти виходили в офлайн навчання, тим менший рівень тривожності і страхів у них спостерігався, оскільки вони були більше ознайомлені з правилами та заходами безпеки під час повітряних тривог, аніж ті студенти, які не мали такого досвіду взагалі. Як бачимо, 63,5% респондентів не мали такого досвіду. відповідно майже такий самий відсоток неготовності до навчання простежуємо в діаграмі на рис. 1.11.

Наступний рисунок (рис. 1.14) демонструє обізнаність студентів про наявність/відсутність у їхніх закладах освіти облаштованих укриттів, бомбосховищ. Як бачимо, 75% респондентів знали про наявність таких укриттів, лише 12,5% респондентів така інформація не була відома.

Чи є у вашому університеті укриття, бомбосховища?/ Does your university have shelters, storage facilities?

24 відповіді

Рис. 1.14. Обізнаність студентів про наявність укриттів у їхньому закладі освіти

Актуальна ситуація в українських закладах вищої освіти, зумовлена воєнно-політичними подіями, виявляється в низці викликів, що виникли від початку конфлікту. Серед **викликів у царині вищої освіти**, що прогнозують експерти проєкту «Вища освіта в період постпандемії: трансформації, виклики та перспективи» (2022-2024):

- 1) трансформація освітнього процесу до нових гнучких форм здобуття освіти;
- 2) рівень та глибина знань вступників, якість освіти;
- 3) психологічний стан учасників освітнього процесу;
- 4) реструктуризація університетів та злиття;
- 5) акцент на «університеті підприємництва та самозабезпечення»;
- 6) зменшення кількості іноземних студентів та збільшення відсотку вступників чоловічої статі тощо [7].

Спостерігається явище відтоку студентського контингенту, що охоплює як українських, так і іноземних студентів. За даними Міністерства економіки України, фіксується більше 500 тисяч українських школярів та понад 200 тисяч студентів, які перебувають за кордоном. Проте слід відзначити, що не всі ці студенти здійснили вихід із системи освіти, оскільки деякі з них

можуть перебувати в академічній відпустці, перейти на дистанційне навчання чи брати участь у програмах обміну. Важливим завданням вважається збереження зв'язку цих студентів з Україною та стимулювання їхнього повернення на батьківщину. Втрата іноземних студентів через воєнні дії призвела до серйозних матеріальних і кадрових втрат для українських ЗВО. За словами Юлії Гришиної, на було втрачено близько 30% іноземних студентів, що відзначається негативним впливом на фінансовий стан університетів. Лише у фінансових втратах ця сума оцінюється більше ніж у 300 мільйонів доларів щорічно. Зазначене також призвело до дефіциту кадрів, оскільки університети вимушені зменшувати навантаження або звільняти викладачів. Негативним наслідком є втрата репутації закладів освіти та обмеження можливостей розвитку їхньої інфраструктури через обтяжливі обставини.

Спостерігалось збільшення кількості чоловіків серед студентів українських закладів вищої освіти у 2022 і 2023 роках, що може бути спровоковано різними факторами. Однією з причин є прагнення отримати відстрочку від мобілізації в умовах воєнного стану. Загалом у 2022 році загальна частка чоловіків у населенні України збільшилася, основною причиною був виїзд багатьох жінок за кордон. Засвідчено активне поширення в соціальних мережах інформації щодо можливої заборони військовозобов'язаним вступу до ЗВО, хоча наразі Верховна Рада не розглядає введення такого обмеження. Студенти різних рівнів освіти, включаючи бакалаврат, магістратуру, аспірантуру, а також учні і студенти закладів професійно-технічної освіти, продовжуватимуть мати відстрочку від мобілізації на період свого навчання.

У відповідь на військові дії, вступники 2023 року знову проходили Національний мультипредметний тест (НМТ) замість Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Ця ініціатива Міністерства освіти, запроваджена 2022 року, призначена для спрощення вступної кампанії у воєнний період. НМТ було представлено у формі комп'ютерного тесту, який здійснювався в один день. За період часу тривалістю 180 хвилин вступники мали відповісти на питання трьох предметних блоків: обов'язкових (українська мова та математика) і одного, який можна вибрати самостійно (історія України, іноземна мова, біологія, фізика, хімія). Усі завдання НМТ відповідали чинній

програмі ЗНО. Тестування відбувалося у спеціально обладнаних комп'ютерних аудиторіях, тимчасових екзаменаційних центрах (ТЕЦ), які розташовані в різних містах України і за її межами. Експертка Ірина Когут вказувала на деякі особливості НМТ, що могли потенційно вплинути на вступ до закладів вищої освіти. Зокрема, зазначалося, що менша кількість питань у мультипредметному тесті порівняно з ЗНО призводить до збільшення ваги кожного окремого питання для визначення прохідного балу. У цьому контексті було повідомлено, що тривалість тесту в поточному році збільшено на годину для можливості додаткового включення складніших завдань. Прохідний бал для успішного складання тесту було змінено - абітурієнту потрібно набрати не менше 10% від загальної кількості балів за кожним з трьох блоків НМТ. Підвищення вимог дозволяє більш точно розподіляти учасників і отримувати адекватні результати для вступного відбору.

Серед викликів перед системою вищої освіти України поставатимуть і такі, які виокремила Оксана Марункевич, завідувачка навчальної частини Державної наукової установи «Київський академічний університет»:

1. **Збереження освітньої інфраструктури:** важливим завданням є забезпечення неперервності освітнього процесу та підтримка матеріально-технічної бази закладів вищої освіти.

2. **Навчання в бомбосховищах і новий рівень спілкування:** зміни в умовах здійснення освітнього процесу вимагають адаптації та визначення нових форм комунікації між студентами та педагогічним складом.

3. **Врахування здобутків європейської системи освіти:** потреба у переосмисленні системи освіти та можливому перейнятті європейського досвіду для вдосконалення власної системи.

4. **Переоцінка спеціальностей:** необхідність перегляду актуальності та популярності різних спеціальностей у закладах вищої освіти.

5. **Нестача молодих викладачів і старіння кадрів:** проблема нестачі молодих кадрів та стрімке старіння педагогічного складу, що вимагає прийняття відповідних заходів.

6. Підтримка військової освіти: зростання необхідності у військовій освіті та її фінансова підтримка в умовах воєнного конфлікту.

7. Повернення студентів додому: розгляд завдання щодо повернення студентів, які залишили країну через війну, та розробка механізмів для реалізації цього завдання.

8. Позбавлення стипендій: аргументація та відношення до можливого позбавлення стипендій тих студентів, які виїхали за кордон, вимагає уважного вивчення та обговорення.

9. Емоційне виснаження: як зарадити: розгляд можливих стратегій та заходів для подолання емоційного виснаження серед студентської та педагогічної громадськості.

Перспективи подальших змін. Для подолання негативного впливу подій останніх років в Державній службі якості освіти нещодавно запропонували перейти на 12-річну систему в школах з 2024, а не з 2027 року, як передбачено реформою Нової української школи. Однак міністр освіти Оксен Лісовий заявив, що переходу в 2024 році не буде, адже для цього потрібно мати затверджений державний стандарт про профільну старшу школу, що зараз лише розробляється. Також подібні зміни вимагають додаткового фінансування, яке у бюджеті не передбачено. На думку Лісового, збільшення тривалості навчання не може бути основним інструментом для подолання втрат в освіті, тому зараз МОН розробляє комплексне рішення.

Водночас очільник МОН виступив з ініціативою скорочення предметів у школі. Проте це не стосуватиметься ключових дисциплін (українська мова, історія України, хімія, фізика, математика, біологія). Оптимізувати програму планують більш «концентрованим» поданням окремих предметів.

Зміст шкільної програми загалом потребує перегляду, окрему увагу треба звернути на проблему перевантаження учнів. Таку думку в коментарі РБК-Україна висловила голова підкомітету з питань вищої освіти Комітету ВР з питань освіти, науки та інновацій Юлія Гришина. «Предмети мають бути орієнтовані на практичні навички. Школа має готувати до життя, тому обов'язково потрібно навчати фінансовій грамотності, лідерству, цифровим навичкам», – вважає вона. Особливо важливо подбати про збереження здоров'я дітей, адже

велика кількість школярів уже має хронічні захворювання. Однією з причин такої ситуації є перевантаження, коли учням треба сидіти за партами 7-8 годин, і потім ще години виконувати «домашку». За словами Юлії Гришиної, шкільна програма має бути побудована таким чином, щоб відповідати нормам, визначеним Держсанлікарем. Експертка Cedos Ірина Когут також каже про важливість перегляду навчальних програм у школах, які наразі перевантажені та «дуже академічні». «Важливіше, аби учні та учениці вміли працювати з аналізом текстів, критичним читанням, зі створенням власних текстів. Важливіше, щоб діти розуміли принципи функціонування різних суспільств і знали, які інструменти використовувати у прийнятті рішень», – розповіла експертка [5].

Тож аналізуючи **загальний стан вищої освіти України за останні 2 роки, можемо підсумувати**, що Україна пережила другий рік трагічної війни з агресором: освітянська спільнота спрямовує всі зусилля на забезпечення виживання системи; уряд та Міністерство освіти і науки України прагнуть розробити конкурентоспроможну стратегію розвитку вищої освіти, пріоритетом якої є безпека учасників освітнього процесу; актуальними питаннями лишаються рівень заробітної плати освітян, втрати у сфері освіти, збалансованість та адаптивність освітньої системи загалом. Серед ключових чинників, що відбулися в системі вищої освіти України за останніх 2 роки можна виокремити:

1. Зміна команди Міністерства освіти і науки: на кінець березня рішенням керівництва держави було змінено міністра освіти і науки, призначено на цю посаду Оксена Лісового, який відомий своєю діяльністю на фронті та керівництвом національним центром.

2. Зміна парадигми МОН: МОН активно сприяє співпраці з громадськими організаціями для створення креативних рішень у сфері освіти. Важливим етапом стало зазначене підтримання співпраці з громадськими ініціативами для отримання міжнародних грантів та реалізації трансформацій. У новій команді під керівництвом Оксена Лісового з'явилися нові ідеї та заяви щодо поліпшення умов праці вчителів, але реалізація цих планів наразі залишається на етапі обговорення.

3. **Зміна керівництва УЦОЯО, проведення НМТ та вступної кампанії:** особливим досягненням УЦОЯО є організація тестування за кордоном – у 47 містах 30 країн.

4. Міністерство освіти і науки України розробило **концепцію реформи фінансування закладів вищої освіти та освітніх грантів**, спрямовану на значущі зміни в системі фінансування і підтримки студентів. Основним аспектом нової філософії фінансування є перехід від стандартної моделі державного фінансування вишів до системи, яка базується на результативності та отриманні грантів для студентів. За цією новою концепцією, держава буде фінансувати тільки ті спеціальності, які визначаються актуальними потребами суспільства, такі як освітяни, медики, інженери та інші ключові галузі. Вступники на інші спеціальності матимуть можливість отримувати державні гранти, які будуть надаватися враховуючи їхні результати на вступних іспитах та НМТ/ЗНО. Ці гранти частково покриватимуть вартість навчання та можуть використовуватися в будь-якому закладі вищої освіти незалежно від форми власності. Прогнозується, що впровадження системи грантового фінансування призведе до збільшення кількості студентів, які отримають державну підтримку, приблизно на 30–40%. Міністерство планує запустити нову систему вже у вересні 2024 року. Додатково, в уряді обговорюються інші ініціативи, такі як зміни в формулі фінансування університетів, щоб враховувати їхні досягнення в науці, залучення іноземних фахівців, впровадження нових програм та маркетингові ініціативи. Також відновлюється система формульного фінансування, яка не залежить від кількості студентів. У рамках реформи передбачено реорганізацію регіональних підрозділів вишів та лібералізацію темпу навчання для студентів-контрактників. Ці ініціативи, як очікується, сприятимуть ефективнішому використанню ресурсів у вищій освіті та підвищать гнучкість навчальних траєкторій для студентів [24].

Автори проєкту «Вища освіта в період постпандемії: трансформації, виклики та перспективи» (Номер державної реєстрації: 0122U001803, реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-ДБ22) МОН України, що фінансується з державного бюджету, на основі проведених

досліджень **вбачають подальшу перспективу розвитку системи вищої освіти України в:**

1. Організація освіти в умовах війни вимагає взаємодії та узгодженої дії між державними інстанціями, міжнародними співтовариствами, місцевими організаціями, соціальними працівниками та незалежними експертами з метою максимального забезпечення можливостей для отримання освіти та захисту учасників освітнього процесу.

2. Гарантування доступності освіти передбачає системне фінансування, належну інфраструктуру та адекватне обладнання.

3. Забезпечення ефективних освітніх процесів вимагає не лише наявності методичних матеріалів, але й надання соціальної та емоційної підтримки, організації культурних заходів та доступу до новітніх технологій.

4. Впровадження та дотримання заходів для забезпечення безпеки всіх учасників освітнього процесу є невід'ємною частиною освітнього середовища.

5. Забезпечення доступних та рівних можливостей для всіх учасників освітніх процесів є важливою умовою для запобігання дискримінації та нерівності можливостей.

6. Сприяння підготовці та компетентності викладачів для роботи зі студентами, які зазнали відставань в освітньому процесі чи психологічних травм, що перешкоджають повній адаптації учнів у колективі чи освітньому середовищі, визнається як важливий аспект.

1.2 Діагностувальний інструментарій для визначення критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та в умовах російської агресії проти України

Діагностичний інструментарій є ключовим компонентом стратегічного управління та розвитку вищої освіти в умовах викликів постпандемії та війни, забезпечуючи об'єктивну та комплексну оцінку стану системи та її можливостей для ефективної трансформації.

У світлі постпандемічних та воєнних викликів, адаптація системи вищої освіти набуває критичного значення для

забезпечення її стійкості та ефективності. Передбачення та оцінка трансформацій є невід'ємною частиною стратегічного управління вищою освітою.

1. Критерії трансформації:

- *Структурна адаптація:* Оцінка готовності закладів вищої освіти до структурних змін з урахуванням поточних викликів.

- *Інноваційність:* Визначення та оцінка інноваційних підходів у вищій освіті для впровадження нових технологій та педагогічних методик.

- *Фінансова стабільність:* Аналіз фінансового забезпечення закладів вищої освіти для забезпечення їхньої стійкості та функціональності.

2. Показники трансформацій:

- *Забезпеченість технічними ресурсами:* Визначення доступності та використання технічних ресурсів для забезпечення освітнього процесу.

- *Здатність до онлайн-навчання:* Аналіз готовності закладів вищої освіти до впровадження та ефективного проведення дистанційних форм навчання.

- *Академічна мобільність:* Вивчення рівня міжнародної співпраці та академічної мобільності студентів та викладачів.

3. Рівні трансформацій:

- *Інституційний рівень:* Оцінка глобальних змін у стратегічному управлінні вищою освітою та реформах на рівні закладів.

- *Педагогічний рівень:* Вивчення імплементації та ефективності інноваційних методів викладання та організації освітнього процесу.

- *Системний рівень:* Оцінка впливу зовнішніх факторів (пандемії, війни) на систему вищої освіти та її здатність адаптуватися до них.

4. Методи та засоби діагностики:

- *Анкетування та експертні оцінки:* Залучення фахівців та учасників освітнього процесу системи вищої освіти для збору експертної думки.

○ *Аналіз даних e-управління*: Використання електронних платформ для збору та аналізу даних щодо функціонування закладів вищої освіти.

○ *Кейс-студії*: Детальне дослідження кращих практик у вищій освіті, які здійснили успішні трансформації під час постпандемічного та воєнного періодів.

Окреслені та схарактеризовані в попередньому розділі проблеми, виклики, перспективи та особливості функціонування системи вищої освіти України в умовах постпандемії та війни уможливають виокремлення критеріїв та показників трансформації цієї системи, до яких відносимо такі:

1. Адаптація до нових реалій: система вищої освіти повинна демонструвати гнучкість та здатність адаптуватися до змін у соціально-економічному середовищі, що супроводжує постпандемічний період та період воєнного конфлікту.

2. Інноваційний підхід: прискорений розвиток технологій та наукових підходів, викликаний постпандемічними реаліями та воєнним станом, передбачає акцент на інноваційних методиках викладання, дослідницькій діяльності та впровадженні передових технологій в освітній процес.

3. Фінансова стабільність та ефективність: ефективне фінансування вищої освіти є критичним для забезпечення якості навчання, наукових досліджень та розвитку інфраструктури. Забезпечення стабільної фінансової бази дозволяє уникнути негативного впливу економічних труднощів, сприяючи при цьому здатності системи адаптуватися до потреб сучасного світу.

4. Інклюзивність та рівні можливості: здійснення системних зусиль для забезпечення доступності та рівних можливостей у вищій освіті для всіх груп населення, у тому числі ветеранів та постраждалих внаслідок воєнних подій, є ключовим елементом трансформації.

5. Міжнародна співпраця та інтеграція: залучення України до міжнародних освітніх і наукових ініціатив, обмін досвідом та науковими ресурсами сприяє зближенню зі світовими стандартами та забезпечує українській системі вищої освіти відкритий доступ до глобальних можливостей та інновацій.

Ці критерії визначають необхідність системної трансформації вищої освіти в Україні для впорядкування з ускладненими умовами сучасності.

До означених критеріїв нами визначено такі рівні:

1. Структурний рівень:

- Реорганізація та оптимізація структури закладів вищої освіти для підвищення ефективності та відповідності сучасним вимогам.

- Уведення нових та перегляд чинних освітніх програм з урахуванням сучасних викликів та потреб ринку праці.

2. Комунікативний рівень:

- Зміцнення співпраці між закладами вищої освіти, урядовими інституціями, громадськістю, та міжнародними партнерами для обміну досвідом та реалізації спільних ініціатив.

- Розвиток системи комунікації для ефективного сприйняття та вирішення проблем вищої освіти в умовах нестабільності.

3. Фінансовий рівень:

- Забезпечення сталого та збалансованого фінансування вищої освіти для збереження якості та доступності навчання.

- Впровадження нових фінансових механізмів, таких як грантове фінансування чи стимулювання за досягнення в науці та освіті.

4. Педагогічний рівень:

- Адаптація методик викладання та організації освітнього процесу до вимог сучасності, враховуючи перспективи змін в соціокультурному та економічному контексті.

- Підвищення кваліфікації викладачів та впровадження інноваційних педагогічних підходів.

5. Інституційний рівень:

- Зміцнення ролі університетів як центрів наукових досліджень та інновацій.

- Підтримка створення інноваційних центрів та лабораторій для розвитку нових технологій та наукових напрямків.

Ці рівні трансформації взаємодіють та взаємодіють для досягнення комплексної та ефективної адаптації системи вищої освіти до викликів постпандемічного та воєнного періодів.

Апробація діагностувального інструментарію визначення критеріїв, показників та рівнів трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та воєнного стану здійснюватиметься за таких умов:

1. Визначення методологічних засад: апробація діагностувального інструментарію базується на науково-методичних засадах, враховуючи сучасні тенденції стратегічного управління вищою освітою в умовах подолання викликів постпандемії та війни. Визначення методологічних основ дозволяє врахувати комплексність трансформацій і взаємодію ключових факторів.

2. Розробка плану апробації: створення плану апробації полягає у визначенні етапів та послідовності дій. Це включає вибір тестових закладів вищої освіти, формування групи експертів для участі в апробації, планування збору даних та визначення методів аналізу.

3. Вибір ЗВО для апробації: вибір тестових ЗВО проводиться на основі різноманітності освітніх інституцій, їх готовності до трансформацій та врахування регіональних особливостей. Це дозволяє отримати репрезентативні дані та оцінити придатність інструментарію для різноманітних умов.

4. Участь експертів: формування групи експертів – ключовий етап апробації; експерти повинні включати представників вищої освіти, дослідників, практиків управління та експертів у галузі діагностики, їхні думки та відгуки враховуються для вдосконалення інструментарію.

5. Збір та обробка даних: апробація включає збір кількісних та якісних даних за допомогою анкет, інтерв'ю та аналізу документів. Обробка даних проводиться за допомогою статистичних методів та контент-аналізу для забезпечення об'єктивності та достовірності результатів.

6. Визначення ефективності та вдосконалення: оцінка ефективності включає визначення позитивних та негативних аспектів апробації. Отримані результати дозволяють вдосконалити діагностику.

Важливим етапом апробації інструментарію та забезпечення, як наслідок, підвищення ефективності та якості організаційно-методичного забезпечення функціонування освітнього процесу в закладах вищої освіти України в постпандемічний період та в умовах війни **є розроблення програм курсів з різних аспектів функціонування системи вищої освіти України** учасниками проєкту, а саме:

1. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації адміністративно-управлінської діяльності структурних підрозділів університету;
2. Програма курсу (тренінгових занять) для подолання методичних проблем вищої освіти України в постпандемічний період;
3. Програма наукових заходів та форми організації науково-дослідної роботи студентів та викладачів в період після пандемії та в умовах війни;
4. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації психологічної адаптації та прокрастинації викладачів та студентів.

РОЗДІЛ 2.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В ПОСТПАНДЕМІЧНИЙ ПЕРІОД ТА В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації адміністративно-управлінської діяльності структурних підрозділів університету

Мета курсу: Удосконалення професійних навичок та компетентностей адміністраторів структурних підрозділів університету з метою підвищення ефективності адміністративно-управлінської діяльності та забезпечення високого рівня функціонування університетських структур.

Тематичні блоки:

- 1. Сучасні тенденції управління вищою освітою:*
 - Аналіз актуальних стратегічних викликів вищої освіти.
 - Сучасні підходи до планування та координації діяльності структурних підрозділів.
- 2. Ефективні інструменти адміністративного управління:*
 - Застосування інноваційних технологій управління.
 - Оптимізація внутрішніх комунікацій та взаємодії підрозділів.
- 3. Стратегії розвитку персоналу:*
 - Професійний розвиток та підвищення кваліфікації.
 - Мотивація та утримання високопрофесійних кадрів.
- 4. Фінансове планування та бюджетування:*
 - Система фінансового управління в умовах вищої освіти.
 - Ефективне розподілення фінансових ресурсів в структурних підрозділах.
- 5. Креативність та інновації в адміністративному управлінні:*
 - Розвиток креативних підходів до розв'язання проблем.
 - Інноваційні стратегії управління в університетському середовищі.

Тренінгові заняття:

1. Комунікаційні навички та ведення переговорів:

○ Ефективна взаємодія з колегами, студентами та партнерами.

○ Розвиток навичок урегулювання конфліктів.

2. Лідерство та розвиток команд:

○ Роль лідера в адміністративному управлінні.

○ Формування та управління успішною командою.

3. Проектний менеджмент:

○ Організація та контроль реалізації проєктів в адміністративній сфері.

○ Методології та інструменти проєктного менеджменту.

4. Стратегії розвитку освітніх програм:

○ Оптимізація структури та змісту освітніх програм.

○ Впровадження новаторських методів навчання.

5. Етика управління та відповідальність:

○ Етичні аспекти прийняття управлінських рішень.

○ Соціальна відповідальність університетського адміністрування.

2.2. Програма курсу (тренінгових занять) для подолання методичних проблем вищої освіти України в період після пандемії та в умовах війни

Мета курсу: Оснащення викладачів та адміністраторів закладів вищої освіти інноваційними методами та стратегіями для подолання методичних викликів, що виникли в умовах післяпандемічного періоду, сприяючи підвищенню якості та ефективності освітнього процесу.

Тематичні блоки:

1. Актуальні методології навчання:

○ Аналіз сучасних методологій та підходів у вищій освіті.

○ Впровадження інтерактивних та практичних методів навчання.

2. Технології в освітньому процесі:

○ Застосування інформаційних технологій у викладанні.

- Розробка і використання онлайн-ресурсів для навчання.

3. Оцінювання та звітування:

- Методи оцінювання знань та навичок студентів.
- Ефективне ведення електронного журналу та системи звітності.

4. Розвиток критичного мислення студентів:

- Стимулювання критичного аналізу та самостійного мислення.
- Застосування критичного мислення у навчальних планах.

5. Інклюзивне навчання:

- Створення сприятливого середовища для всіх студентів.
- Розробка та впровадження інклюзивних методів навчання.

Тренінгові заняття:

1. Диференціація та індивідуалізація навчання:

- Застосування методів диференціації для врахування потреб різних студентів.
- Організація індивідуальних та групових завдань.

2. Колективна робота та професійне спілкування викладачів:

- Засоби ефективного взаємодії та обміну досвідом.
- Розвиток професійної спільноти викладачів.

3. Підвищення мотивації студентів:

- Використання мотиваційних стратегій у навчанні.
- Розвиток індивідуального підходу до кожного студента.

4. Управління власним часом та стресостійкість:

- Оптимізація графіку роботи та планування освітнього процесу.
- Стратегії подолання стресу для підвищення продуктивності.

5. Творчий підхід до викладання:

- Стимулювання творчого мислення викладачів і студентів.
- Впровадження творчих завдань і проєктів в освітній процес.

2.3. Програма наукових заходів та форми організації науково-дослідної роботи студентів та викладачів у період після пандемії та в умовах війни

Мета програми: Створення стимулювального та продуктивного наукового середовища у закладах вищої освіти, сприяння активній участі студентів і викладачів у наукових дослідженнях та обміні ідеями в умовах післяпандемічного періоду та війни.

Тематичні напрями:

1. Актуальні аспекти в галузі науки та технологій:

1. Організація конференцій та дискусій на тему сучасних тенденцій у науці та технологіях.

2. Стимулювання досліджень у галузі природничих та гуманітарних наук.

2. Наукові семінари та лекції від провідних учених:

3. Запрошення відомих учених для проведення наукових семінарів та лекцій.

4. Сприяння обміну досвідом та ідеями між учасниками.

3. Студентські наукові форуми:

5. Організація зустрічей та форумів для презентації студентських наукових робіт.

6. Заохочення студентів до активної участі в науковій діяльності.

4. Інтердисциплінарні наукові групи:

7. Створення груп, що об'єднують студентів і викладачів різних спеціальностей.

8. Сприяння спільним дослідницьким проектам та ініціативам.

5. Вивчення впливу кризових ситуацій на суспільство:

9. Розробка рекомендацій щодо адаптації у суспільстві під час криз.

10. Дослідження соціально-економічних та культурних аспектів кризових ситуацій.

Організаційні заходи:

1. Круглі столи та дискусії:

- Організація публічних обговорень тематичних питань.
- Активна участь студентів та викладачів у формуванні позицій.

2. Організація наукових виставок:

- Презентація результатів досліджень через виставки та публікації.
- Залучення уваги громадськості до досягнень закладів вищої освіти.

3. Міжнародна співпраця та обміни:

- Забезпечення можливостей для студентських обмінів та співпраці з іноземними університетами.
- Участь в міжнародних наукових проєктах та програмах.

4. Стажування та менторська підтримка:

- Організація стажувань для студентів у провідних дослідницьких центрах.
- Сприяння взаємодії між науковцями та молодшими колегами.

5. Видання наукових збірників та журналів:

- Запуск регулярних видань для публікації наукових статей та досліджень.
- Збереження інтелектуального архіву закладу вищої освіти.

2.4. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації психологічної адаптації та подолання прокрастинації викладачів та студентів

Мета курсу: Освіта та тренінг для ефективної психологічної адаптації викладачів та студентів у постпандемічний період та в умовах війни, а також навчання стратегій подолання прокрастинації для досягнення високої продуктивності та саморозвитку.

Структура курсу:

Тема 1: Психологічна адаптація до кризових умов

- Лекція 1: *Основні аспекти психологічної адаптації.*
- Практичне заняття: *Ідентифікація стресорів та розвиток стратегій адаптації.*

Тема 2: Стратегії самоменеджменту в умовах неспокою

- Лекція 2: *Основи самоменеджменту та планування.*
- Практичне заняття: *Розробка індивідуального плану саморозвитку.*

Тема 3: Ментальне здоров'я та психологічна стійкість

- Лекція 3: *Значення ментального здоров'я в умовах стресу.*
- Практичне заняття: *Техніки зміцнення психологічної стійкості.*

Тема 4: Професійне вигорання та його запобігання

- Лекція 4: *Визначення та запобігання професійному вигоранню.*
- Практичне заняття: *Розвиток стратегій для підтримання емоційного здоров'я.*

Тема 5: Подолання прокрастинації та підвищення продуктивності

- Лекція 5: *Механізми прокрастинації та їх подолання.*
- Практичне заняття: *Розробка особистого плану дій для подолання прокрастинації.*

Тема 6: Технології для самоосвіти та розвитку

- Лекція 6: *Використання сучасних технологій для навчання та саморозвитку.*
- Практичне заняття: *Вибір та впровадження інструментів для самоосвіти.*

Методи вивчення:

- Лекції та дискусії.
- Групові та індивідуальні вправи.

- Кейс-аналіз та обговорення ситуацій.
- Рольові ігри для тренування навичок.

Очікувані результати: Учасники курсу отримають практичні навички та стратегії для ефективної психологічної адаптації, подолання прокрастинації та підвищення продуктивності в умовах кризового періоду.

2.5. Конспекти тренінгів і заходів у програмах оптимізації організаційно-методичного забезпечення освітнього процесу в ЗВО України в умовах постпандемії та війни

2.5.1. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації адміністративно-управлінської діяльності структурних підрозділів університету

Мета курсу: Удосконалення професійних навичок і компетентностей адміністраторів структурних підрозділів університету з метою підвищення ефективності адміністративно-управлінської діяльності та забезпечення високого рівня функціонування університетських структур.

Тематичний блок 1: *Сучасні тенденції управління вищою освітою*

Тема 1. Аналіз актуальних стратегічних викликів вищої освіти

Вступ:

- Розгляд загального контексту: постпандемічний період та військова агресія.
- Значення вищої освіти як стратегічного елементу суспільного та економічного розвитку.

Частина 1: Постпандемічний виклик вищій освіті:

1. Динаміка освітнього процесу під час пандемії:
 - Зміни у форматах навчання.
 - Використання технологій у дистанційному навчанні.
2. Соціально-економічні наслідки для системи вищої освіти:

- Фінансові втрати.
- Зміни в структурі попиту на освітні послуги.

Частина 2: Виклик вищій освіті в умовах військової агресії:

1. Масовий відтік студентів та викладачів:

○ Збитки для університетів та національної освітньої системи.

- Втрата наукового потенціалу.
2. Забезпечення безпеки освітнього процесу:
- Створення умов для навчання в умовах конфлікту.
 - Заходи з психологічної підтримки.

Частина 3: Стратегії адаптації та розвитку вищої освіти:

1. Фінансова стратегія:

- Пошук альтернативних джерел фінансування.
- Реформування системи грантів та стипендій.

2. Технологічна адаптація:

- Впровадження нових технологій в освітній процес.
- Розвиток відкритих онлайн-ресурсів.

3. Міжнародна співпраця:

- Залучення міжнародних ресурсів та експертизи.
- Партнерство для обміну студентами та викладачами.

Висновки:

- Переосмислення ролі вищої освіти в умовах викликів.
- Розробка імплементаційних стратегій для подолання труднощів та забезпечення сталого розвитку вищої освіти в Україні.

Тема 2. Сучасні підходи до планування та координації діяльності структурних підрозділів

Вступ:

- Важливість ефективного планування та координації в діяльності закладу вищої освіти.
- Зміна умов і вимог у зв'язку зі зростанням конкуренції та впровадженням нових технологій.

Частина 1: Основні принципи сучасного планування:

1. Стратегічне планування:

- Роль стратегічного планування у досягненні довгострокових цілей.
- Врахування змін у соціально-економічному середовищі.

2. Операційне планування:

- Визначення конкретних завдань та дій на короткостроковий період.
- Взаємозв'язок операційного планування із стратегічним.

Частина 2: Механізми координації діяльності структурних підрозділів:

1. Комунікація та інформаційний обмін:

- Значення відкритої та ефективної комунікації.
- Використання сучасних засобів для обміну інформацією.

2. Командна робота та взаємодія:

- Розуміння ролі кожного структурного підрозділу у спільних проектах.
- Створення умов для ефективної командної роботи.

Частина 3: Інструменти підтримки планування та координації:

1. Використання інформаційних систем:

- Роль технологій у автоматизації планування та моніторингу.
- Сучасні інформаційні платформи для управління діяльністю.

2. Оцінка ефективності:

- Впровадження систем внутрішнього та зовнішнього моніторингу.
- Значення зворотного зв'язку у вдосконаленні планів.

Висновки:

- Важливість поєднання стратегічного планування та ефективної координації для досягнення успіху у вищій освіті.
- Запровадження сучасних методів та інструментів для оптимізації роботи структурних підрозділів.

Тематичний блок 2: Ефективні інструменти адміністративного управління

Тема 1. Застосування інноваційних технологій управління

Вступ:

- Зростання необхідності в інноваціях у вищій освіті в умовах воєнних дій.

- Роль інновацій у забезпеченні ефективного управління університетами.

Частина 1: Огляд інноваційних технологій управління:

1. Електронні системи управління:

- Застосування ERP-систем у вищій освіті для автоматизації бізнес-процесів.

- Управління інформаційними потоками та аналітика.

2. Хмарні технології:

- Застосування хмарних рішень для підвищення масштабованості та доступності даних.

- Забезпечення безпеки у хмарному середовищі в умовах війни.

Частина 2: Інноваційні підходи до управління ресурсами:

1. Ефективне фінансове планування:

- Використання аналітичних інструментів для оптимізації фінансових процесів.

- Прогнозування ризиків та управління фінансовою стійкістю.

2. Управління людськими ресурсами:

- Впровадження HR-технологій для відбору, навчання та розвитку персоналу.

- Управління талантами та мотивація персоналу в умовах стресу.

Частина 3: Інноваційні підходи до викладання та дистанційної освіти:

1. Використання онлайн-платформ:

- Застосування MOOC та інших онлайн-ресурсів для викладання.

- Забезпечення якісного зв'язку в умовах віддаленої освіти.

2. Використання віртуальної та розширеної реальності:

- Роль віртуальних інструментів у підтримці навчальних процесів.

- Вплив інновацій на якість освіти в умовах війни.

Висновки:

- Значення інновацій у забезпеченні університетів ефективним управлінням в умовах військових конфліктів.

- Перспективи розвитку та впровадження новітніх технологій в системі вищої освіти.

Тема 2. Оптимізація внутрішніх комунікацій та взаємодії підрозділів.

Вступ:

- Значення ефективної внутрішньої комунікації для успішної діяльності університетів.
- Роль взаємодії між структурними підрозділами у досягненні стратегічних цілей.

Частина 1: Аналіз внутрішніх комунікацій:

1. Методи оцінки ефективності комунікацій:
 - Визначення ключових параметрів успішної внутрішньої комунікації.
 - Аналіз інструментів для вимірювання якості та швидкості обміну інформацією.
2. Комунікаційні бар'єри та їх подолання:
 - Виявлення та аналіз типових проблем у внутрішній комунікації.
 - Розробка стратегій подолання бар'єрів для поліпшення співпраці.

Частина 2: Взаємодія підрозділів:

1. Роль комунікацій у взаємодії:
 - Значення чітких та ефективних комунікаційних стратегій для спільних проєктів.
 - Розгляд прикладів вдалих практик комунікаційної взаємодії.
2. Вплив культури організації на комунікацію:
 - Аналіз взаємодії різних структурних підрозділів та їх культурних відмінностей.
 - Створення стратегій адаптації для покращення комунікації.

Частина 3: Інструменти оптимізації внутрішньої комунікації:

1. Використання технологій для підтримки комунікацій:
 - Роль цифрових платформ у полегшенні обміну інформацією.
 - Впровадження ефективних електронних засобів комунікації.
2. Оптимізація структури комунікацій:
 - Розробка ієрархії комунікації для забезпечення прозорості та доступності.

- Створення механізмів зворотного зв'язку для покращення системи.

Висновки:

- Важливість внутрішньої комунікації та взаємодії підрозділів для досягнення стратегічних цілей університетів.

- Рекомендації щодо оптимізації комунікаційних процесів та взаємодії в університетському середовищі.

Тематичний блок 3: Стратегії розвитку персоналу:

Тема 1. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації

Вступ:

- Значення постійного професійного розвитку для працівників вищої освіти в умовах змін.

Частина 1: Актуальні виклики для професійного розвитку:

1. Вплив війни та пандемії на систему вищої освіти:

- Аналіз викликів, які виникають у зв'язку зі змінами у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

2. Потреби університетських працівників в нових компетенціях:

- Визначення ключових областей, де необхідно підвищити кваліфікацію.

- Адаптація до вимог сучасного освітнього середовища.

Частина 2: Механізми підтримки професійного розвитку:

1. Система навчання та тренінгів:

- Розгляд сучасних методик та програм для підвищення кваліфікації викладачів та адміністративного персоналу.

2. Мережеві ініціативи та обмін досвідом:

- Сприяння створенню мережевих спільнот для обміну знаннями та кращими практиками.

- Взаємодія з іншими університетами та інституціями для обміну досвідом.

Частина 3: Забезпечення умов для підвищення кваліфікації:

1. Фінансова підтримка та гранти:

- Перегляд можливостей для отримання фінансової підтримки на професійний розвиток.
- Розгляд можливостей грантів для реалізації інноваційних освітніх проектів.

2. Визначення індивідуальних потреб:

- Система оцінювання та визначення індивідуальних потреб кожного працівника.
- Розробка персоналізованих планів професійного росту.

Висновки:

- Важливість інвестування в професійний розвиток для успішної адаптації до змін у вищій освіті.
- Рекомендації щодо створення ефективної системи підтримки професійного росту працівників університетів.

Тема 2. Мотивація та утримання високопрофесійних кадрів

Вступ:

- Значення високопрофесійних кадрів для розвитку вищої освіти.
- Виклики, пов'язані з військовою агресією та пандемією для мотивації працівників.

Частина 1: Аналіз впливу війни та пандемії на кадровий потенціал:

1. Стратегії утримання високопрофесійних кадрів:

- Аналіз методів стимулювання та утримання перспективних працівників у вищій освіті.
- Врахування впливу військових та епідемічних обставин на працевлаштування та робочий процес.

2. Роль мотивації в умовах нестабільності:

- Аналіз мотиваційних чинників для високопрофесійних кадрів у військовий та післяпандемічний період.
- Розгляд механізмів утримання працівників через систему мотивації.

Частина 2: Інноваційні підходи до мотивації:

1. Фінансова стимуляція та компенсації:

- Розгляд новаторських фінансових інструментів для стимулювання високопрофесійних кадрів.

- Визначення ефективних програм компенсацій у воєнних та післяпандемічних умовах.

2. Професійний та особистісний розвиток:

- Значення можливостей для професійного та особистісного росту в системі мотивації.

- Впровадження інноваційних освітніх та тренінгових програм.

Частина 3: Створення умов для роботи високопрофесійних кадрів:

1. Організаційне керівництво та комунікація:

- Розгляд важливості ефективного керівництва та комунікації в умовах нестабільності.

- Створення позитивного організаційного середовища.

2. Система підтримки та адаптації:

- Визначення можливостей для створення системи підтримки та адаптації працівників.

- Забезпечення соціальної та психологічної підтримки високопрофесійних кадрів.

Висновки:

- Важливість розвитку системи мотивації для забезпечення стабільності та розвитку вищої освіти в умовах війни та після пандемії.

- Рекомендації щодо створення ефективних стратегій мотивації та утримання в умовах війни та після пандемії.

Тематичний блок 4: Фінансове планування та бюджетування

Тема 1. Система фінансового управління в межах вищої освіти

Вступ:

- Значення фінансового управління для забезпечення сталого розвитку вищої освіти.

- Виклики та особливості фінансового управління в умовах війни та після пандемії.

Частина 1: Аналіз фінансового стану вищої освіти:

1. Оцінка фінансових ресурсів:

- Аналіз загального обсягу фінансування вищої освіти в контексті економічних обмежень.

- Визначення джерел фінансування та їх ефективності.

2. Фінансові витрати у вищій освіті:

- Розгляд структури фінансових витрат та їх адаптація до умов війни та після пандемії.

- Визначення пріоритетів фінансового забезпечення університетських потреб.

Частина 2: Управління фінансовими ресурсами:

1. Стратегічне фінансове планування:

- Розробка стратегічних планів фінансового розвитку вищої освіти в умовах кризи.

- Визначення ключових напрямків витрат та інвестицій.

2. Ефективність фінансових інструментів:

- Аналіз інструментів фінансового управління та їх відповідність сучасним викликам.

- Застосування інноваційних підходів до фінансового управління.

Частина 3: Адаптація фінансової системи до умов кризи:

1. Модель фінансової стійкості:

- Розробка моделі управління фінансовою стійкістю вищої освіти в умовах війни та пандемії.

- Визначення механізмів адаптації до несприятливих умов.

2. Залучення додаткових фінансових ресурсів:

- Розгляд можливостей привертання додаткових коштів через інноваційні проекти, гранти та інші джерела.

- Вивчення досвіду інших країн щодо ефективного фінансового управління в кризових умовах.

Висновки:

- Важливість належного фінансового управління для забезпечення стійкості вищої освіти в умовах війни та після пандемії.

- Рекомендації щодо оптимізації фінансових процесів та використання ресурсів у кризових умовах.

Тема 2. Ефективне розподілення фінансових ресурсів у структурних підрозділах

Вступ:

- Важливість ефективного розподілу фінансових ресурсів для забезпечення функціонування та розвитку університетських структур.

- Актуальні виклики, пов'язані з фінансовим управлінням університетами в умовах кризи.

Частина 1: Особливості розподілу фінансів в умовах війни:

1. Аналіз витрат на екстрені заходи:

- Огляд потреб структурних підрозділів університетів у зв'язку з військовою діяльністю.

- Визначення стратегій ефективного розподілу фінансів для негайного реагування на виклики.

2. Створення фонду резерву:

- Розгляд можливостей формування резервного фонду для покриття несподіваних витрат у зв'язку зі станом війни.

- Визначення критеріїв і механізмів активації резервного фонду.

Частина 2: Фінансовий післяпандемічний розвиток:

1. Відновлення освітніх процесів:

- Планування фінансових витрат на відновлення освітніх програм та інфраструктури після пандемії.

- Врахування індивідуальних потреб кожного структурного підрозділу.

2. Інвестиції у технології та інновації:

- Розгляд можливостей використання фінансових ресурсів для впровадження сучасних технологій у навчальний процес та наукові дослідження.

- Забезпечення структурних підрозділів необхідними засобами для активної інноваційної діяльності.

Частина 3: Механізми контролю та оцінки ефективності:

1. Система моніторингу та звітності:

- Встановлення системи моніторингу витрат та фінансових результатів університетських підрозділів.

- Розробка засобів звітності для забезпечення прозорості та ефективного контролю.

2. Оцінка результативності:

- Визначення ключових показників ефективності розподілу фінансових ресурсів.

- Застосування методів оцінки впливу фінансування на досягнення стратегічних цілей.

Висновки:

- Роль ефективного розподілу фінансових ресурсів у забезпеченні стійкого розвитку університетських структур в умовах війни та після пандемії.
- Рекомендації щодо вдосконалення механізмів фінансового управління для оптимального використання ресурсів.

Тематичний блок 5: Креативність та інновації в адміністративному управлінні:

Тема 1. Розвиток креативних підходів до розв'язання проблем.

Вступ:

- Визначення необхідності креативного підходу до управління та розвитку університетів в умовах подвійної кризи – війни та пандемії.
- Пояснення важливості інновацій та творчих рішень для подолання викликів.

Частина 1: Зрозуміння контексту війни та пандемії:

1. Аналіз впливу військових дій на університети:
 - Вивчення викликів, що виникають через військові конфлікти та їх вплив на університетське середовище.
 - Визначення обмежень та можливостей у забезпеченні освітніх послуг.
2. Реакція на пандемічні виклики:
 - Аналіз впливу пандемії на освітні процеси та дослідницьку роботу університетів.
 - З'ясування ключових проблем, що виникають в умовах глобальної пандемії.

Частина 2: Креативні підходи до вирішення проблем:

1. Стимулювання інноваційного мислення:
 - Впровадження методів та практик для розвитку креативного мислення серед співробітників та студентів.
 - Підтримка та розвиток ініціатив, спрямованих на новаторські рішення.
2. Колективна творчість:
 - Створення механізмів для залучення спільної творчості викладачів, студентів та адміністративного персоналу.

- Формування інноваційних груп для вирішення конкретних проблем.

Частина 3: Перспективи розвитку:

1. Стратегії адаптації в умовах нестабільності:

- Розгляд можливостей створення гнучких стратегій, які дозволяють університетам ефективно реагувати на зміни обставин.

- Застосування практик, які сприяють сталому розвитку.

2. Залучення громадськості:

- Підтримка та розвиток партнерства з громадою та підприємствами для спільного вирішення проблем.

- Впровадження механізмів зворотного зв'язку для врахування потреб ринку праці та суспільства.

Висновки:

- Підсумовування ключових аспектів креативного розв'язання проблем університетів в умовах війни та після пандемії.

- Заклик до впровадження інновацій та творчих підходів для стійкого розвитку вищої освіти в складних умовах.

Тема 2. Інноваційні стратегії управління в університетському середовищі

Вступ:

- Роль інноваційного управління у сучасному вищому навчальному закладі.

- Значення стратегічного підходу для досягнення успіху та конкурентоспроможності.

Частина 1: Основні принципи інноваційного управління в університеті:

1. Ознайомлення з інноваційним підходом:

- Визначення понять «інновації» та «стратегічне управління» в університетському контексті.

- Аналіз впливу інновацій на розвиток освітньої сфери.

2. Засади інноваційного лідерства:

- Розгляд ролі лідерства у впровадженні інновацій.

- Основні характеристики та компетенції інноваційного лідера в університеті.

Частина 2: Стратегії впровадження інновацій в управлінські практики:

1. Стратегії розвитку кадрів:

- Розгляд програм для підвищення кваліфікації та розвитку кадрів в університеті.

- Використання інноваційних методів для стимулювання творчості та професійного зростання.

2. Використання інформаційних технологій в управлінні:

- Застосування сучасних ІТ-засобів для підвищення ефективності управління університетом.

- Розгляд електронних платформ для адміністративної роботи та навчання.

Частина 3: Перешкоди та стратегії їх подолання:

1. Культурні та структурні перешкоди:

- Визначення факторів, які ускладнюють впровадження інновацій у традиційному університетському середовищі.

- Стратегії подолання резистентності до змін.

2. Фінансове забезпечення інновацій:

- Розгляд методів залучення фінансування для інноваційних ініціатив.

- Впровадження механізмів внутрішнього фінансування.

Висновки:

- Підсумовування ключових принципів і стратегій інноваційного управління в університетському середовищі.

- Заклик до активного впровадження інновацій для досягнення високих результатів та утримання лідерської позиції.

Тренінгові заняття:

1. Комунікаційні навички та ведення переговорів

Ефективна взаємодія з колегами, студентами та партнерами.

Розвиток навичок урегулювання конфліктів.

Вправа 1: «Активне слухання»

Мета: Розвиток навичок активного слухання та виявлення ключових інформаційних елементів.

1. Розподіліть учасників на пари: «Спостерігач» і «Розповідач».
2. Розповідачам давати інструкції з конкретної теми (не пов'язаної з університетським життям).
3. Спостерігачі мають відслухати і визначити основні ідеї та ключові моменти.
4. Змінюйте ролі та теми, після чого обговорюйте, як активне слухання сприяє ефективній комунікації.

Вправа 2: «Рольова гра: Вирішення конфлікту»

Мета: Розвиток навичок вирішення конфліктів та пошуку конструктивних рішень.

1. Розділіть учасників на групи по двоє.
2. Кожній парі отримати вирішити конфліктну ситуацію, пов'язану з університетськими аспектами (наприклад, розподіл обов'язків в груповому проекті).
3. Попросіть пари використовувати активне слухання та пошук конструктивних рішень.
4. Після рольової гри обговоріть стратегії, які були застосовані, та вивчіть важливі уроки.

Вправа 3: «Тренування навичок переговорів»

Мета: Розвивати вміння вести переговори та досягати взаємовигідних рішень.

1. Створіть ситуацію, де дві сторони (наприклад, викладач та студент) мають різні точки зору на певне питання.
2. Учасники готують короткі виступи, в яких вони аргументують свою позицію.
3. Відбувається переговорна сесія, де вони мають досягти взаємоприйняттого рішення.
4. Після тренування обговорюються стратегії та ефективність.

2. Лідерство та розвиток команд

Роль лідера в адміністративному управлінні.

Формування та управління успішною командою.

Вправа 1: «Асоціації з лідерством»

Мета: Сприяти розумінню учасниками ключових аспектів лідерства через асоціації.

1. Запропонуйте учасникам написати на картках ключові слова, які їм асоціюються з лідерством.
2. Створіть колективну «хмарину слів» на дошці або стіні.
3. Обговоріть кожне слово, надаючи учасникам можливість висловити свої думки про те, чому вони обрали саме це слово та як воно пов'язане з лідерством.

Вправа 2: «Роль лідера в адміністративному управлінні»

Мета: Активізувати обговорення ролі лідера в адміністративному управлінні та розвивати навички комунікації.

1. Розділіть учасників на групи і надайте кожній групі конкретне адміністративне завдання (наприклад, вирішення конфлікту в колективі або розподіл обов'язків).
2. Кожна група обирає «лідера», який має керувати процесом вирішення завдання.
3. Після завершення завдань проведіть обговорення ролі лідера, визначте ключові моменти та вивчіть важливі уроки.

Вправа 3: «Формування та управління успішною командою»

Мета: Розвивати вміння формувати та керувати командою через вирішення типових завдань.

1. Запропонуйте учасникам рольову ситуацію, де потрібно вирішити та виконати конкретне завдання (наприклад, розробка та представлення проекту).
2. Учасники формують команди, обирають лідерів і розподіляють обов'язки.
3. Після виконання завдання проведіть обговорення: як лідери керували командою, як розвивалися комунікаційні процеси та які були важливі рольові моменти.

3. Проектний менеджмент

Організація та контроль реалізації проектів в адміністративній сфері.

Методології та інструменти проектного менеджменту.

Вправа 1: «Організація та контроль реалізації проєктів в адміністративній сфері»

Мета: Розвивати практичні навички організації та контролю проєктів в адміністративній сфері.

1. Розділіть учасників на групи і надайте кожній групі імітоване завдання проєкту, пов'язаного з адміністративною сферою (наприклад, впровадження нової системи управління).
2. Кожна група розробляє план проєкту, визначає завдання, відповідальних та терміни виконання.
3. Під час презентації групи взаємодіють та створюють механізми контролю за ходом реалізації проєкту.

Вправа 2: «Методології та інструменти проєктного менеджменту»

Мета: Знайомство з основними методологіями та інструментами проєктного менеджменту.

1. Проведіть коротку лекцію щодо різних методологій проєктного менеджменту (Scrum, Waterfall, Agile тощо) та інструментів (Gantt chart, Kanban board, Project Management Software).
2. Розділіть учасників на групи і дайте кожній групі завдання вибрати конкретну методологію та інструмент, які найбільше підходять для вирішення певного проєкту.
3. Групи презентують свій вибір та обговорюють переваги і недоліки обраних методологій та інструментів.

4. Стратегії розвитку освітніх програм

Оптимізація структури та змісту освітніх програм.

Впровадження новаторських методів навчання.

Вправа 1: «Аналіз конкурентоспроможності освітніх програм»

Мета: Визначити чинники, що впливають на конкурентоспроможність освітніх програм, та розробити стратегії їх покращення.

1. Розділіть учасників на групи та дайте кожній групі список освітніх програм.
2. Кожна група проводить SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких сторін, можливостей і загроз) обраної освітньої програми.

3. Групи обговорюють результати та розробляють конкретні стратегії для підвищення конкурентоспроможності кожної програми.

Вправа 2: «Формування стратегій залучення студентів»

Мета: Розробити стратегії для залучення та утримання студентів в освітніх програмах.

1. Проведіть коротку лекцію щодо сучасних тенденцій та очікувань студентів.
2. Розділіть учасників на групи і дайте завдання розробити стратегії для залучення студентів різних категорій (нові студенти, студенти вже на навчанні, абітурієнти тощо).
3. Групи презентують свої стратегії та обговорюють їх ефективність.

5. Етика управління та відповідальність

Етичні аспекти прийняття управлінських рішень.

Соціальна відповідальність університетського адміністрування.

Вправа 1: «Аналіз етичних ситуацій в управлінні»

Мета: Визначити етичні аспекти прийняття управлінських рішень та розвивати навички аналізу етичних ситуацій.

1. Підготуйте кейси або сценарії етичних ситуацій, пов'язаних з управлінням університетом.
2. Розділіть учасників на групи та роздайте кожній групі один кейс.
3. Групи аналізують ситуації, ідентифікують етичні аспекти та пропонують рішення.
4. Проведіть обговорення та підведіть підсумки, акцентуючи увагу на важливості етичного компоненту управління.

Вправа 2: «Розвиток соціальної відповідальності»

Мета: Зрозуміти роль соціальної відповідальності університетського адміністрування та розробити конкретні заходи для її підвищення.

1. Запропонуйте учасникам складання списку можливих викликів, з якими стикаються університети у сучасному світі.
2. Розділіть групи та дайте кожній групі завдання розробити план заходів для вирішення конкретного виклику, враховуючи соціальну відповідальність.
3. Групи представляють свої плани та обговорюють їх з іншими учасниками.

2.5.2. Програма курсу (тренінгових занять) для подолання методичних проблем вищої освіти України в постпандемічний період

Мета курсу: Оснащення викладачів та адміністраторів закладів вищої освіти інноваційними методами та стратегіями для подолання методичних викликів, що виникли в умовах післяпандемічного періоду, сприяючи підвищенню якості та ефективності освітнього процесу.

Тематичний блок 1. Актуальні методології навчання

- Аналіз сучасних методологій і підходів у вищій освіті.
- Впровадження інтерактивних і практичних методів навчання.

1.1 Аналіз сучасних методологій та підходів у вищій освіті України за останнє десятиліття

В умовах стрімкої зміни соціального та економічного середовища, останній десятиліток став свідком значущих трансформацій у сфері вищої освіти України. Зростаючі виклики, такі як постпандемічна реальність та воєнний конфлікт, створюють унікальний контекст для переосмислення методологій і підходів до навчання. Сучасні університети повинні адаптуватися до швидкозмінного світу, де нові технології та соціальні виклики впливають на освітній процес. У цьому контексті ми проведемо аналіз та оцінку еволюції методологій навчання в українських університетах. Розглянемо вплив цифрових технологій, зміни в підходах до оцінювання та

роль інтердисциплінарності. Умови післяпандемічного періоду та воєнного конфлікту потребують революційних підходів до навчання. У цій лекції досліджуються можливості впровадження інтерактивних і практичних методів, які сприяють активній участі студентів та розвитку практичних навичок. Врахуємо виклики, пов'язані із забезпеченням доступу до освіти та створенням адаптивних освітніх середовищ.

1.1.1 Зміни в підходах до викладання та навчання

- Постпандемічні виклики: Аналіз впливу пандемії на традиційні методи навчання та шляхи їхнього переосмислення.
- Розширення онлайн-освіти: Вивчення розвитку дистанційного навчання та ефективності гібридних форматів.

1.1.2 Технології в навчанні

- Інтерактивні платформи: Аналіз ролі та переваг використання інтерактивних засобів та платформ у вищій освіті.
- Мультимедійні ресурси: Огляд засобів для підтримки навчання, таких як відео, аудіо та інтерактивні презентації.

1.2 Впровадження інтерактивних і практичних методів навчання в українських університетах в умовах після пандемії та війни

1.2.1 Забезпечення активності студентів

- Залучення до дискусій: Вивчення методів стимулювання участі студентів у віртуальних та аудиторних обговореннях.
- Проєктоорієнтовані завдання: Розгляд використання проєктів як інструменту розвитку практичних навичок.

1.2.2 Проблеми та виклики під час впровадження нових методів

- Технологічні бар'єри: Оцінка проблем із застосуванням новітніх технологій в умовах конфлікту та обмежених ресурсів.
- Психологічна адаптація: Розгляд питань адаптації студентів та викладачів до нового освітнього середовища.

Тематичний блок 2. Технології в освітньому процесі університету

- Застосування інформаційних технологій у викладанні.
- Розробка та використання онлайн-ресурсів для навчання в період після пандемії та в умовах війни.

У добу стрімкого розвитку інформаційних технологій, використання сучасних засобів і підходів в освітньому процесі університету є ключовим елементом успішної освітньої стратегії. Технології стають ефективним інструментом, що забезпечує не тільки збереження, але й активне покращення якості навчання в умовах післяпандемічного періоду та воєнного конфлікту.

1. Застосування інформаційних технологій у викладанні

Ми розглянемо сучасні підходи до використання інформаційних технологій у викладанні, звертаючи увагу на ефективність і результативність упровадження. Обговоримо можливості використання віртуальної реальності, штучного інтелекту та інших інноваційних технологій для оптимізації педагогічного процесу.

2. Розробка та використання онлайн-ресурсів для навчання в період після пандемії та в умовах війни

Зосередимо увагу на розробці та використанні онлайн-ресурсів, які можуть забезпечити доступ до освіти в будь-який час та в будь-яких умовах. Розглянемо методики створення ефективних електронних платформ, а також використання онлайн-курсів та інших дистанційних форматів для підтримки навчання в період непередбачуваних викликів.

Тематичний блок 3. Оцінювання та звітування

- Методи оцінювання знань та навичок студентів.
- Ефективне ведення електронного журналу та системи звітності.

Оцінювання та звітування у сфері вищої освіти визначаються не лише як процес контролю за засвоєнням знань студентами, але і як стратегічний компонент удосконалення освітнього процесу в цілому. Тематичний блок 3 призначений

для розгляду актуальних питань оцінювання та звітування, враховуючи сучасні методи та електронні інструменти.

1. Методи оцінювання знань та навичок студентів

Ми розглянемо різноманітні методи оцінювання, від традиційних формальних екзаменів до інноваційних підходів, таких як портфоліо та проєкти. Обговоримо використання технологій у процесі оцінювання, щоб забезпечити об'єктивність та адаптивність до потреб сучасного студента.

2. Ефективне ведення електронного журналу та системи звітності

Основним пунктом обговорення стане впровадження та оптимізація електронного журналу та системи звітності. Ми дослідимо переваги та виклики цифрового ведення журналу, а також визначимо ключові аспекти ефективної системи звітності для оцінювання якості та результативності.

Тематичний блок 3 ставить своєю метою глибокий аналіз сучасних підходів до оцінювання студентів та впровадження цифрових інструментів для поліпшення процесу звітування, сприяючи зростанню ефективності та прозорості в системі вищої освіти.

Тематичний блок 4. Розвиток критичного мислення студентів

- Стимулювання критичного аналізу та самостійного мислення.
- Застосування критичного мислення у навчальних планах.

Тематичний блок 4 спрямований на розгляд стратегій та методів розвитку критичного мислення у студентів, що стає важливою складовою сучасної вищої освіти. У контексті постпандемічного періоду та в умовах військової напруги, акцент на критичному мисленні стає особливо актуальним.

1. Стимулювання критичного аналізу та самостійного мислення

Ми розглянемо та обговоримо різноманітні підходи до стимулювання розвитку критичного мислення. Важливим аспектом буде аналіз методів, спрямованих на розвиток самостійності у висловленні думок, аналізу і синтезу інформації,

що стимулює формування та вдосконалення критичного мислення студентів.

2. Застосування критичного мислення у навчальних планах

Ми дослідимо, як вбудовувати елементи критичного мислення в навчальні плани різних дисциплін. Розглянемо важливість використання варіативних методик, які сприяють виникненню інтерактивного навчання та сприяють розвитку критичного мислення в контексті сучасних викликів.

Відмітимо, що розвиток критичного мислення у студентів має стратегічне значення для підготовки компетентних фахівців, здатних адаптуватися до змін у суспільстві та вирішувати складні завдання в умовах нестабільності.

Тематичний блок 5. Інтегроване навчання в університетах України в умовах війни та після пандемії

- Створення сприятливого середовища для усіх студентів.
- Розробка та впровадження інтегрованих методів навчання.

Тематичний блок 5 фокусується на інтегрованому навчанні в університетах України, враховуючи не тільки виклики, пов'язані з постпандемічним періодом, але й аспекти, пов'язані з воєнною напругою. Розглядаючи цю проблематику, ми ставимо за мету розробити стратегії для створення системи вищої освіти, яка буде доступною та рівноправною для всіх.

1. Забезпечення рівних можливостей у вищій освіті

Розглядаючи аспекти інтегрованого навчання, ми акцентуємо на створенні середовища, що забезпечує рівні можливості для всіх студентів, незалежно від їхніх особливостей чи обмежень. Застосування адаптивних підходів та технологій в університетському середовищі стає ключовим елементом цього процесу.

2. Психосоціальна підтримка та взаємодія учасників освітнього процесу

Ми розглянемо практики психосоціальної підтримки для студентів із різними потребами, а також способи взаємодії з їхніми сім'ями та спільнотами. Створення відкритого та довірчого середовища сприятиме позитивній соціальній взаємодії та розвитку взаєморозуміння.

3. Роль університетського колективу у впровадженні інклюзивних практик

Ми висвітлимо роль викладачів, адміністраторів та інших учасників університетського колективу у впровадженні інклюзивних практик. Професійний розвиток для адаптації до інклюзивного навчання також стане об'єктом дослідження.

Тренінгові заняття:

Тренінг 1. Диференціація та індивідуалізація навчання

- Застосування методів диференціації для врахування потреб різних студентів.
- Організація індивідуальних та групових завдань.

1. Вправа «Різноманіття в персоналіях»

1. Учасники позначають свої індивідуальні навички та переваги на картках.
2. Формується колективна картотека, яка відображає різноманіття у групі.
3. Обговорення: Які ресурси можуть бути використані для індивідуалізації навчання?

2. Групова вправа «Сценарії індивідуальних завдань»

1. Групам пропонується створити сценарії індивідуальних завдань для студентів із різним рівнем знань.
2. Кожна група представляє свій сценарій, а потім отримує зворотний зв'язок від інших.

3. Дискусійна вправа «Диференціація: виклики та переваги»

1. Проводиться обговорення реальних викликів, з якими викладачі можуть зіткнутися при застосуванні диференціації.
2. Визначаються переваги та стратегії подолання труднощів.

Тренінг 2. Колективна робота та професійне спілкування викладачів

- Засоби ефективного взаємодії та обміну досвідом.
- Розвиток професійної спільноти викладачів.

1. Вправа «Спільний професійний блог»

1. Учасники разом ведуть блог, де обмінюються корисними матеріалами, новинами та власним досвідом.
2. Заохочується взаємодія та коментування.

2. Рольова вправа «Колегіальне обговорення»

1. Групам пропонується рольова ситуація для обговорення.
2. Учасники відіграють ролі та пропонують свої варіанти вирішення проблеми.

3. Вправа «Спільний бібліотечний ресурс»

Учасники діляться корисними матеріалами та рекомендаціями для створення спільної бібліотеки ресурсів.

Тренінг 3. Підвищення мотивації студентів

- Використання мотиваційних стратегій у навчанні.
- Розвиток індивідуального підходу до кожного студента.

1. Вправа «Мета та особисті перспективи»

1. Студенти рефлексують щодо своїх особистих цілей та перспектив, пов'язаних із навчанням.
2. Визначають, як ці цілі можуть стати джерелом мотивації в умовах війни та пандемії.

2. Групова вправа «Створення індивідуальних мотиваційних планів»

Студенти працюють у групах, де кожен створює індивідуальний план засобів підвищення власної мотивації.

3. Дискусія «Мотиваційні стратегії в умовах кризи»

Обговорення та обмін ідеями щодо того, які мотиваційні стратегії можуть бути найбільш ефективними в умовах війни та пандемії.

Тренінг 4. Управління власним часом та стресостійкість

- Оптимізація графіку роботи та планування навчального процесу.
- Стратегії подолання стресу для підвищення продуктивності.

1. Вправа «Аналіз графіку та робочого часу»

Учасники аналізують свої графіки роботи та визначають ефективні шляхи оптимізації.

2. Рольова гра «Стресові ситуації»

Учасники стикаються зі стресовими сценаріями та розробляють стратегії для подолання стресу в освітньому середовищі.

3. Дискусія «Стратегії підтримки стресостійкості»

Групова дискусія щодо того, які стратегії можна впроваджувати для підтримання стресостійкості в умовах кризи.

Тренінг 5. Творчий підхід до викладання

- Стимулювання творчого мислення викладачів та студентів.
- Впровадження творчих завдань і проєктів в освітній процес.

1. Групова вправа «Створення творчих проєктів»

Групи визначають теми для творчих проєктів та розробляють плани їх впровадження в освітній процес.

2. Інтерактивний семінар «Цифрові інструменти та творчість»

Взаємодія учасників з цифровими інструментами для реалізації творчих ідей.

3. Презентація «Ефективні методи залучення студентів»

Викладачі діляться своїм досвідом впровадження творчих методів та інновацій у викладання.

2.5.3 Програма наукових заходів та форми організації науково-дослідної роботи студентів та викладачів у період після пандемії та в умовах війни

Мета програми: Створення стимулювального та продуктивного наукового середовища у закладах вищої освіти, сприяння активній участі студентів і викладачів у наукових дослідженнях та обміні ідеями в умовах післяпандемічного періоду та війни.

Тематичні напрями:

1. Актуальні аспекти в галузі науки та технологій:

- Організація конференцій та дискусій на тему сучасних тенденцій у науці та технологіях.
- Стимулювання досліджень в галузі технічних та гуманітарних наук.

Актуалізація тематики напряму. Сучасний світ стоїть перед низкою викликів, серед яких особливе місце займають воєнно-політичні конфлікти та глобальна пандемія. Україна, яка зараз переживає ці дві складні ситуації, виступає відмінним прикладом для аналізу впливу воєнного конфлікту та пандемії на галузі освіти, науки та технологій.

Одним із першочергових завдань стає забезпечення сталості та розвитку системи освіти в умовах воєнних дій і вірусних загроз. Важливість освіти як головного рушійного механізму розвитку суспільства надає особливого значення вирішенню завдань забезпечення безпеки, підтримки психологічного стану громадян та формування патріотичного світогляду.

Галузь науки також стикається з великими труднощами в умовах конфлікту та пандемії. Обмежені ресурси та непередбачувані обставини створюють нові виклики для

дослідників і вчених. Зокрема виникає необхідність у зміні пріоритетів досліджень, адаптації методологій і пошуку технологій для вирішення екстрених проблем.

Технологічний розвиток в умовах війни та пандемії також виявляється особливо важливим завданням. Впровадження інновацій, розробка нових методів навчання та захисту, а також зміна підходів до організації робочого процесу стають факторами, які визначають успіх у боротьбі з викликами сучасності.

2. Наукові семінари та лекції від провідних учених:

- Запрошення відомих учених для проведення наукових семінарів та лекцій.
- Сприяння обміну досвідом та ідеями між учасниками.

Актуалізація тематики напряду. У сучасному світі, де обмін інформацією та знаннями здійснюється на шаленій швидкості, наукові семінари та лекції від провідних учених є ключовим інструментом для сприяння інтелектуальному розвитку та створення наукової спільноти. Ці заходи надають можливість ученим, дослідникам і студентам зустрічатися, обмінюватися ідеями та співпрацювати, щоб вирішити найважливіші виклики науки та суспільства.

Наукові семінари є платформою для обговорення сучасних досягнень у науці, а також для представлення та обговорення новітніх досліджень. Вони дозволяють ученим з різних галузей зустрічатися, ділитися своїми унікальними підходами та методологіями, що сприяє кращому зрозумінню складних наукових питань.

Лекції від провідних учених є надзвичайно важливим ресурсом для інтелектуального підвищення, освіти та надбання нових знань. Вони не лише допомагають учасникам здобувати глибокі знання в конкретних галузях, але й надихають на нові дослідження та розвиток.

Цей науковий захід присвячений обговоренню ролі та значення наукових семінарів та лекцій від провідних учених у формуванні наукового співтовариства. Через об'єднання гостей і учасників ми сподіваємося створити плідне середовище для обміну думками, розгляду нових наукових ідей та розбудови міцних зв'язків у науковому світі.

3. Студентські наукові форуми:

- Організація зустрічей та форумів для презентації студентських наукових робіт.
- Заохочення студентів до активної участі у науковій діяльності

Актуалізація тематики напряму. Студентські наукові форуми визнані важливим інструментом розвитку та підтримки інтелектуальної активності молодих учених. Ці заходи створюють унікальне середовище для обміну науковими дослідженнями, ідеями та інноваційними підходами серед студентської спільноти.

Студентські наукові форуми розцінюються як платформа для підтримки наукової креативності та розвитку критичного мислення студентів. Вони стимулюють формування дослідницького підходу до вивчення предметів, надихають на виявлення і вирішення наукових проблем та сприяють підготовці нового покоління вчених.

Ці форуми надають студентам можливість публічно виступати зі своїми дослідженнями, спілкуватися з провідними вченими, а також обговорювати свої ідеї з різних наукових напрямів. Захід є не лише здобутком для конкретного студента, але й важливим кроком у підготовці наукового резерву для подальшого розвитку національної та світової науки.

Тема цього наукового заходу призначена для глибокого вивчення та розуміння ролі студентських наукових форумів у формуванні активної, інноваційної та науково обізнаної молоді. Через об'єднання учасників захід покликаний сприяти розвитку студентського дослідницького потенціалу та створенню міцного фундаменту для наукового майбутнього.

4. Інтердисциплінарні наукові групи:

- Створення груп, що об'єднують студентів і викладачів різних спеціальностей.
- Сприяння спільним дослідницьким проектам та ініціативам.

Актуалізація тематики напряму. У сучасному світі наукові вирішення найважливіших викликів вимагають більш глибокого підходу, аніж це може забезпечити класична наукова спеціалізація. Такий підхід зумовлений комплексністю та

взаємодією різних аспектів сучасного світу, що вимагає координації різноманітних знань і підходів.

Інтердисциплінарні наукові групи в університетах України, Європи, США та інших провідних країнах світу є результативним механізмом об'єднання фахівців з різних галузей науки та техніки. Ці групи сприяють розширенню меж наукових знань, забезпечують освітньому процесу більшу комплексність і розвивають інноваційні підходи до вирішення актуальних завдань.

Об'єднання експертів з різних галузей наук у рамках інтердисциплінарних груп сприяє виникненню нових ідей, обміну досвідом та розробці інтегрованих підходів до складних проблем. Такий взаємодійний підхід забезпечує глибше розуміння проблем та створює можливості для синергетичних висновків.

Ця тема наукового заходу спрямована на вивчення досвіду створення та функціонування інтердисциплінарних наукових груп в університетах у різних країнах. Аналіз інтердисциплінарних практик дозволить визначити кращі методи та стратегії, які допоможуть у подальшому розвитку сучасної вищої освіти та науки.

5. Вивчення впливу кризових ситуацій на суспільство:

- Дослідження соціально-економічних та культурних аспектів кризових ситуацій.
- Розробка рекомендацій щодо адаптації у суспільстві під час криз.

Актуалізація тематики напряму. Кризові ситуації стають випробуванням для стійкості та пристосованості суспільства, викликаючи важливі зміни в його соціально-економічній та культурній структурі. Сучасний світ, охоплений різними кризами – від епідемій і воєнних дій до економічних розладів та природних катастроф, вимагає глибокого наукового розгляду впливу цих явищ на суспільство.

Об'єктом цього наукового заходу є вивчення різних аспектів кризових ситуацій, зокрема їх соціально-економічних і культурних проявів. Мета дослідження полягає в аналізі взаємодії суспільства з кризовими ситуаціями, розумінні їхнього

впливу на психосоціальний стан громадян, економічний розвиток та культурний ландшафт.

Основні завдання наукового заходу включають у себе:

1. **Аналіз причин та здатності до адаптації:** Розгляд факторів, які призводять до кризових ситуацій та визначення потенціалу суспільства для адаптації до них.

2. **Соціально-економічний вимір:** Дослідження впливу криз на соціально-економічні структури, ринки праці та рівень бідності.

3. **Культурний вимір кризових явищ:** Аналіз впливу криз на культурні цінності, традиції та творчість суспільства.

4. **Рекомендації для адаптації:** Розробка практичних рекомендацій для суспільства та його інститутів щодо оптимальної адаптації та подолання наслідків кризових ситуацій.

Організаційні заходи:

Круглі столи та дискусії:

- Організація публічних обговорень тематичних питань.
- Активна участь студентів та викладачів у формуванні позицій.

Організація наукових виставок:

- Презентація результатів досліджень через виставки та публікації.
- Залучення уваги громадськості до досягнень вищих навчальних закладів.

Міжнародна співпраця та обміни:

- Забезпечення можливостей для студентських та викладацьких обмінів, а також співпраці з іноземними університетами.
- Участь в міжнародних наукових проектах та програмах.

Стажування та менторська підтримка:

- Організація стажувань для студентів у провідних дослідницьких центрах.
- Сприяння взаємодії між науковцями та молодшими колегами.

Видання наукових збірників та журналів:

- Запуск регулярних видань для публікації наукових статей та досліджень.
- Збереження інтелектуального архіву закладу вищої освіти.

2.5.4. Програма курсу (тренінгових занять) для оптимізації психологічної адаптації та прострактинації викладачів та студентів

Мета курсу: Освіта та тренінг для ефективної психологічної адаптації викладачів і студентів у постпандемічний період та в умовах війни, а також навчання стратегій подолання прокрастинації для досягнення високої продуктивності та саморозвитку.

Структура програми:

Тема 1: Психологічна адаптація до кризових умов

Лекція 1: Основні аспекти психологічної адаптації університетської спільноти в умовах постпандемії та війни в Україні

Сучасний світ переживає низку викликів, серед яких постпандемічний період та воєнна агресія стають суттєвими факторами, впливаючи на всі сфери життя суспільства, включаючи психічне здоров'я. Ця лекція спрямована на вивчення та розуміння основних аспектів психологічної адаптації в умовах постпандемії та війни в Україні.

Актуальність теми: Постпандемічний період та воєнні конфлікти мають значний вплив на психіку людей, створюючи унікальні виклики та завдання для психологічної адаптації. Стресові ситуації, неспокій, втрата стабільності – усе це стає складниками нової реальності, яка вимагає високого рівня психологічної готовності та адаптації.

Мета лекції: не лише розкрити теоретичні засади психологічної адаптації, але й надати практичні інструменти та стратегії для ефективного управління стресом та адаптацією до нових реалій. Розглядатимуться основні психологічні механізми, які активуються в умовах кризи, та способи

підвищення стійкості психічного здоров'я в умовах постпандемічного та воєнного тиску.

Структура лекції:

1. *Визначення психологічної адаптації:* Розгляд основних понять та принципів, що визначають психологічну адаптацію в екстремальних ситуаціях.

2. *Вплив кризових ситуацій на психіку:* Аналіз емоційного, психологічного та фізіологічного реагування людини на стресові ситуації.

3. *Стратегії психологічної адаптації:* Представлення різноманітних підходів та методів, спрямованих на покращення психічного стану та збереження психологічної стійкості.

4. *Практичний аспект:* Надання конкретних порад та вправ, які можуть допомогти в щоденному житті для полегшення психологічної адаптації.

Лекція спрямована на розкриття проблем та пошук шляхів їх вирішення, сприяючи формуванню позитивного психічного стану та розвитку ефективних стратегій адаптації у непередбачуваному сучасному світі.

Практичне заняття: *Ідентифікація стресорів та розвиток стратегій адаптації*

Мета заняття: Надати студентам і викладачам інструменти для визначення стресорів, які виникають під час навчання та професійної діяльності в умовах війни та постпандемічного періоду, а також розробити персональні стратегії адаптації.

Частина 1: Вступ (15 хвилин)

1.1. *Привітання та визначення цілей:*

- Пояснення важливості адаптації в умовах війни та постпандемії для досягнення успіху в навчанні та професійній діяльності.

1.2. *Огляд змісту заняття:*

- Визначення стресорів та розгляд стратегій адаптації в контексті освіти та професійного розвитку.

Частина 2: Ідентифікація стресорів (30 хвилин)

2.1. *Групова робота: Стрес-тест для студентів і викладачів*

- Роздача анкет для ідентифікації основних джерел стресу.
- Обговорення результатів та визначення загальних та індивідуальних стресорів.

2.2. *Практичне завдання: «Складання портрету стресорів в умовах війни та пандемії»*

- Створення групових презентацій, які ілюструють основні стресори, з якими стикаються студенти та викладачі.

Частина 3: Розвиток стратегій адаптації (40 хвилин)

3.1. *Основні стратегії адаптації в умовах війни та постпандемії:* розгляд різних підходів до адаптації, враховуючи особливості викликів, що виникають у зв'язку з військовою агресією та пандемією.

3.2. *Групова дискусія: Розробка персональних стратегій адаптації*

- Обговорення ефективних підходів та розробка плану особистої адаптації для кожного учасника.

Частина 4: Практичне застосування (20 хвилин)

4.1. *Індивідуальна робота: Створення особистого плану адаптації*

- Учасники створюють особисті стратегії адаптації та розробляють конкретні кроки для їхньої впровадження.

4.2. *Поділ досвіду та обговорення*

- Учасники діляться своїми планами та обговорюють можливі виклики та перешкоди.

Частина 5: Підсумки та обговорення (15 хвилин)

5.1. *Аналіз результатів*

- Підведення підсумків заняття та визначення ключових висновків.

5.2. *Оголошення завдань для наступного заняття*

- Пояснення, як учасники можуть використовувати свої стратегії адаптації у практиці та знаходити нові шляхи розвитку.

Тема 2: Стратегії самоменеджменту в умовах нестабільності

Лекція 2: Основи самоменеджменту та планування роботи викладачів та навчання студентів

В умовах сучасної реальності, охопленої воєнною агресією та післяпандемічними викликами, розуміння та впровадження навичок самоменеджменту стають вкрай важливими для викладачів і студентів закладів вищої освіти. Лекція «Основи самоменеджменту та планування роботи викладачів та навчання студентів в умовах війни та постпандемії» спрямована на розкриття ключових аспектів цих навичок та їхню практичну застосовність у викладацькій та навчальній діяльності.

Мета лекції: Допомогти учасникам лекції усвідомити важливість самоменеджменту в умовах кризових ситуацій, надати конкретні поради щодо організації робочого процесу та вивчити стратегії ефективного планування.

Структура лекції:

1. *Сучасний контекст: війна та поспандемічні виклики*
 - Розгляд впливу кризових ситуацій на освітній процес.
2. *Самоменеджмент викладачів*
 - Аналіз стратегій ефективного розподілу часу та ресурсів.
3. *Самоменеджмент студентів*
 - Надання інструментів для студентського самоорганізації та успішного виконання завдань.
4. *Планування робочого процесу викладачів*
 - Вивчення ефективних методів планування викладацької діяльності.
5. *Планування навчання студентів*
 - Поради щодо створення ефективного навчального графіка та організації самостійного навчання.
6. *Індивідуальний підхід у кризових умовах*
 - Розгляд підходів, які дозволяють адаптувати планування до конкретних ситуацій.
7. *Практичні поради та кейси успішних практик*

○ Надання конкретних прикладів та сценаріїв успішного впровадження отриманих знань.

Лекція призначена для того, щоб надати учасникам необхідні інструменти та підтримку в оволодінні навичками, які допоможуть їм ефективно функціонувати в умовах викликів, що стоять перед освітою в умовах війни та постпандемії.

Практичне заняття: *Розробка індивідуального плану саморозвитку*

Мета заняття: Надати учасникам практичний інструментарій для створення індивідуальних планів саморозвитку, спрямованих на підвищення ефективності їх освітнього, професійного та особистісного зростання в умовах війни та постпандемії.

Структура заняття:

1. Вступ (15 хвилин):

- Коротке оголошення мети та значення індивідуального плану саморозвитку.

- Пояснення того, які завдання можна вирішити за допомогою особистого плану.

2. Огляд концепції індивідуального плану саморозвитку (20 хвилин):

- Ознайомлення з основними концепціями та перевагами індивідуального плану.

- Розгляд впливу військових та пандемічних умов на необхідність такого планування.

3. Етапи розробки індивідуального плану (30 хвилин):

- Визначення короткострокових та довгострокових цілей учасників.

- Спільна робота над визначенням конкретних завдань для досягнення цих цілей.

- Аналіз потрібних ресурсів та можливих перешкод.

4. Практичне завдання: Розробка індивідуального плану (45 хвилин):

- Учасники працюють індивідуально або в групах, використовуючи підтримку інструктора.

- Врахування власних сильних сторін та обмежень, адаптація до нових умов.

5. *Обговорення результатів та обмін досвідом (20 хвилин):*

- Відкритий форум для обговорення ідей та планів.
- Поділ вражень та досвіду щодо створення індивідуального плану.

6. *Підсумковий етап та плани на майбутнє (10 хвилин):*

- Підведення підсумків заняття та висвітлення ключових моментів.
- Надання рекомендацій щодо вдосконалення індивідуального плану.

Підсумки: Практичне заняття розробки індивідуального плану саморозвитку в умовах війни та постпандемії має на меті допомогти учасникам ефективно планувати свій розвиток та адаптувати стратегії до нових викликів у навчанні та професійній діяльності.

Тема 3: Ментальне здоров'я та психологічна стійкість

Лекція 3: *Значення ментального здоров'я в умовах стресу (в умовах війни та постпандемії)*

У сучасному світі, де університети знаходяться під впливом різних викликів, таких як війна та постпандемічний період, питання збереження та розвитку ментального здоров'я стає ключовим. Особливо важливо розглядати це питання в контексті освітнього процесу в закладах вищої освіти в Україні, де студенти та викладачі стикаються зі складними викликами і стресовими ситуаціями.

Ментальне здоров'я стає основою для успішного навчання, праці та особистісного розвитку. Враховуючи вплив стресових факторів, які виникають в умовах військових подій та глобальних пандемій, необхідно розглядати психічне здоров'я як одну з важливих складових успішності та здоров'я кожного учасника освітнього процесу.

Мета цієї лекції полягає в тому, щоб розкрити ключові аспекти ментального здоров'я, виявити фактори, які можуть

впливати на його стан, та запропонувати стратегії збереження та покращення ментального благополуччя в умовах стресу та несприятливого середовища.

Структура лекції:

1. *Визначення ментального здоров'я*
 - Психологічні та емоційні аспекти.
 - Поняття психічного благополуччя та його складові.
2. *Вплив стресу на ментальне здоров'я*
 - Фізіологічні та психологічні аспекти стресу.
 - Специфіка стресових ситуацій для учасників освітнього процесу.
3. *Ключові фактори, що впливають на ментальне здоров'я в умовах стресу*
 - Відсутність стабільності в соціумі.
 - Виклики військових конфліктів та пандемії.
4. *Стратегії збереження та покращення ментального здоров'я*
 - Психосоціальна підтримка та спілкування.
 - Практичні методи саморегуляції та стресового менеджменту.
5. *Практичні поради для учасників освітнього процесу*
 - Індивідуальні та колективні стратегії.
 - Ресурси для підтримки ментального здоров'я.

Практичне заняття: *Техніки зміцнення психологічної стійкості в умовах війни та постпандемії*

Мета заняття:

- Вивчення та практичне освоєння технік зміцнення психологічної стійкості для членів університетської спільноти.
- Розуміння та впровадження стратегій, спрямованих на подолання стресових ситуацій в умовах воєнних дій та епідемічних загроз.

Структура заняття:

1. Вступ:

- Зазначення основних чинників стресу в сучасних умовах.

- Пояснення важливості розвитку психологічної стійкості в університетському середовищі.

2. Розуміння стресу та його впливу:

- Аналіз основних стресорів в університетській спільноті.
- Дискусія про індивідуальні та колективні аспекти стресу.

3. Техніки релаксації:

- Вивчення та використання технік глибокого дихання.
- Ознайомлення із методами прогресивної м'язової розслабленості.

4. Стрес-менеджмент та адаптація:

- Розгляд стратегій ефективного стрес-менеджменту.
- Впровадження практичних порад для адаптації до нових умов.

5. Соціальна підтримка:

- Визначення ролі спільноти в подоланні стресу.
- Розгляд та обговорення можливостей соціальної підтримки в університеті.

6. Практичні вправи:

- Застосування розглянутих технік у практичних сценаріях.
- Групові та індивідуальні вправи на зміцнення психологічної стійкості.

7. Обговорення:

- Делегування учасникам можливості ділитися своїм досвідом та враженнями.
- Завершальні слова та нагадування про доступні ресурси для підтримки в університетському середовищі.

Тема 4: Професійне вигорання та його запобігання

Лекція 4: *Визначення та запобігання професійному вигоранню викладачів ЗВО України в умовах війни та постпандемії*

У контексті сучасних викликів, таких як воєнно-політична нестабільність та глобальна пандемія, питання професійного вигорання серед викладачів закладів вищої освіти стає особливо актуальним. Війна і епідемія створюють унікальні та складні умови, які вимагають від педагогічного персоналу високого

рівня стресостійкості, професійної адаптації та вміння ефективно взаємодіяти зі змінами в освітньому середовищі.

Актуальність проблеми: Українські викладачі, які працюють у ЗВО, знаходяться під подвійним навантаженням – вони не лише повинні справлятися з викликами, що випливають з професійної діяльності, але й адаптуватися до змін у соціокультурному та геополітичному середовищі. В умовах воєнних дій та впливу пандемії COVID-19, які перетинаються та взаємодіють, важливо розуміти, як ці фактори впливають на психосоціальний стан викладачів та як можна протидіяти професійному вигоранню.

Мета лекції: визначення поняття професійного вигорання в контексті викладацької діяльності, а також аналіз впливу умов війни та пандемії на психологічний стан педагогічного персоналу. Крім того, лекція має на меті надання практичних рекомендацій щодо запобігання та подолання професійного вигорання в умовах кризових ситуацій.

Структура лекції:

1. *Визначення поняття професійного вигорання.*
 - Історія дослідження та розвитку терміну.
 - Основні компоненти та прояви в контексті викладацької діяльності.
2. *Фактори, які впливають на професійне вигорання викладачів.*
 - Психосоціальні, професійні та особисті аспекти.
3. *Вплив умов війни та пандемії на психічне здоров'я викладачів.*
 - Аналіз викликів і стресорів, яких вони зазнають.
 - Взаємодія між війною та епідемією у вищій освіті.
4. *Профілактика та стратегії подолання професійного вигорання.*
 - Рекомендації для збереження психічного здоров'я викладачів.
 - Роль самоменеджменту й підтримки в колективі.
5. *Практичні кроки для запобігання вигоранню.*
 - Розвиток адаптаційних стратегій та підвищення стресостійкості.

Висновки: лекція буде завершена висновками та запитаннями до аудиторії, спрямованими на стимулювання подальших досліджень та впровадження отриманих знань у практику.

Практичне заняття: *Розвиток стратегій для підтримання емоційного здоров'я університетської спільноти в Україні в умовах війни та після пандемії*

Мета заняття: Розробити та вдосконалити стратегії для підтримання емоційного здоров'я університетської спільноти в умовах воєнної кризи та пандемії.

Структура заняття:

1. *Вступ (15 хвилин)*
 - Привітання та оголошення мети заняття.
 - Акцент на важливості емоційного здоров'я в умовах нестабільності.
2. *Аналіз потреб (20 хвилин)*
 - Групова дискусія: «Які основні емоційні виклики студенти, викладачі та інші працівники університету можуть зазнавати в умовах війни та пандемії?»
 - Фіксація ідей на дошці.
3. *Інформаційний блок (30 хвилин)*
 - Короткий науковий огляд впливу стресових ситуацій на емоційне здоров'я.
 - Представлення ключових стратегій підтримання психічного здоров'я.
4. *Групова робота (40 хвилин)*
 - Робота в групах: розроблення стратегій для підтримання емоційного здоров'я.
 - Кожна група визначає конкретні дії та ресурси, які можна впроваджувати на різних рівнях університетської спільноти.
5. *Презентація та обговорення (30 хвилин)*
 - Кожна група представляє свої стратегії.
 - Групова дискусія щодо сильних та слабких сторін запропонованих стратегій.
6. *Рефлексія та підсумки (15 хвилин)*
 - Оцінювання ефективності заняття та зібраних стратегій.

○ Заклик до подальших ініціатив у галузі психосоціальної підтримки.

Висновки: Практичне заняття спрямоване на активну участь учасників, сприяє обміну ідеями та розробці конкретних стратегій для забезпечення емоційного благополуччя в університетському середовищі в умовах воєнної та епідемічної нестабільності.

Тема 5: Подолання прокрастинації та підвищення продуктивності

Лекція 5: Явище прокрастинації університетської спільноти в Україні в умовах війни та після пандемії, механізми її подолання

У сучасному освітньому середовищі, яке стикається з чисельною кількістю викликів, таких як війна та пандемія, прокрастинація стає важливим питанням. Прокрастинація — це явище відкладання на потім виконання завдань, що може суттєво впливати на якість навчання, дослідницьку роботу та ефективність адміністративно-організаційної діяльності.

Україна, переживаючи важкі часи війни та випробування пандемії, стикається з унікальними труднощами, які вимагають від університетської громади виняткового рівня самоорганізації та мотивації. В умовах нестабільності і стресу, прокрастинація може стати ще значущою проблемою, яка впливає на успішність і добробут членів університетської спільноти.

Мета лекції: дослідження механізмів прокрастинації в університетському середовищі в умовах війни та після пандемії, а також розгляд можливих стратегій і механізмів подолання цього явища.

Очікувані результати: Після лекції слухачі будуть мати глибше розуміння прокрастинації, особливо в контексті університетської громади. Вони також отримають інструменти та стратегії для подолання прокрастинації, які можна успішно впроваджувати в умовах воєнної кризи та пандемії.

Структура лекції:

1. *Визначення та розуміння прокрастинації в університетському середовищі*

- Основні аспекти та причини прокрастинації.
- Вплив війни та пандемії на розподіл часу та працездатність.

2. *Основні механізми прокрастинації в умовах кризи*

- Стресові фактори, що сприяють прокрастинації.
- Адаптація до нових умов і стресових ситуацій.

3. *Настання та вплив війни та пандемії на психологічний стан спільноти*

- Емоційний фон та його вплив на прокрастинацію.
- Способи вирішення психологічних труднощів.

4. *Стратегії подолання прокрастинації*

- Застосування психологічних та поведінкових методів.
- Розвиток навичок саморегуляції та планування.

5. *Конкретні приклади та кейси успішного подолання прокрастинації*

- Позитивний вплив впровадження стратегій на результативність.

6. *Адаптація методів подолання до специфічних вимог університетського оточення*

Практичне заняття: Розробка особистого плану дій для подолання прокрастинації

Мета заняття: Навчити учасників розробляти індивідуальні стратегії та плани дій для подолання прокрастинації в умовах нестабільності, пов'язаної із військовим конфліктом та пандемією.

Структура заняття:

Частина 1: Вступ

1.1. Аналіз впливу військових подій та пандемії на психологічний стан університетської спільноти.

1.2. Розгляд проблеми прокрастинації в умовах стресу та неспокою.

1.3. Важливість розробки особистого плану дій для подолання прокрастинації.

Частина 2: Аналіз факторів прокрастинації

2.1. Визначення основних факторів, що сприяють відкладанню справ на потім.

2.2. Специфічні аспекти прокрастинації в умовах війни та післяпандемії.

Частина 3: Розробка особистого плану дій

3.1. Встановлення конкретних особистих та професійних цілей учасників.

3.2. Аналіз сильних та слабких сторін управління часом та виконання завдань.

3.3. Визначення конкретних завдань для подолання прокрастинації.

Частина 4: Техніки та інструменти для підвищення ефективності

4.1. Застосування методів планування та організації робочого часу.

4.2. Використання технік управління стресом та підтримки психічного здоров'я.

4.3. Впровадження системи відстеження прогресу та коригування плану.

Частина 5: Групова дискусія та обговорення

5.1. Обмін досвідом учасників щодо використання розроблених планів.

5.2. Визначення загальних труднощів та пошук спільних рішень.

5.3. Формулювання основних висновків та рекомендацій.

Частина 6: Заключне слово

6.1. Підведення підсумків заняття.

6.2. Надання рекомендацій для подальшої самостійної роботи над особистим планом.

Практичне заняття спрямоване на вивчення конкретних методів та інструментів для розробки індивідуального плану дій для подолання прокрастинації в умовах неспокою та невизначеності.

Тема 6: Технології для самоосвіти та розвитку викладачів та студентів в українських ЗВО в умовах війни та після пандемії

Лекція 6: Використання сучасних технологій для навчання та саморозвитку викладачів і студентів в українських ЗВО в умовах війни та після пандемії

В умовах сучасних викликів, пов'язаних з воєнним конфліктом і наслідками пандемії, у сфері вищої освіти виникає необхідність ефективно використовувати сучасні технології для навчання та саморозвитку. Ця проблема стає актуальною для як викладачів, так і студентів, оскільки вимагає нових стратегій та підходів до освітнього процесу.

Мета лекції: Розглянути важливість використання сучасних технологій для подолання викликів, що стоять перед освітою в умовах невизначеності та кризи.

Структура лекції:

Частина 1: Вступ

- 1.1. Позначення ключових викликів, які стоять перед вищою освітою в умовах війни та пандемії.
- 1.2. Обґрунтування актуальності використання сучасних технологій для подолання цих викликів.
- 1.3. Представлення мети та завдань лекції.

Частина 2: Технології для навчання

- 2.1. Застосування віддалених технологій та онлайн-платформ для проведення навчання.
- 2.2. Використання інтерактивних методів і віртуальної реальності для покращення освітнього процесу.
- 2.3. Роль мультимедійних ресурсів у викладанні та засвоєнні матеріалу.

Частина 3: Саморозвиток через технології

- 3.1. Використання онлайн-курсів та вебінарів для самостійного навчання викладачів та студентів.
- 3.2. Розгляд платформ для розвитку м'яких навичок та професійного зростання.
- 3.3. Ефективне використання електронних ресурсів та мобільних додатків для активного саморозвитку.

Частина 4: Виклики та перспективи використання технологій

- 4.1. Аналіз можливих труднощів при впровадженні сучасних технологій у вищу освіту.
- 4.2. Розгляд переваг і перспектив використання технологій в умовах кризи.
- 4.3. Обговорення шляхів подолання перешкод і підвищення ефективності технологічного впровадження.

Частина 5: Підсумки та висновки

5.1. Підбиття підсумків щодо ключових аспектів використання технологій у вищій освіті.

5.2. Висновки щодо перспектив подальшого розвитку та впровадження технологій в університетський освітній процес.

5.3. Запитання та обговорення від учасників лекції.

***Практичні заняття:** Вибір та впровадження інструментів для самоосвіти викладачів та студентів в українських ЗВО в умовах війни та після пандемії*

Сучасний виклик, який став наслідком російської агресії проти України та постпандемічних перетворень, змусив вищу освіту у нашій країні переглянути свої підходи до освітнього процесу. Змінилися не лише зовнішні умови, а й внутрішні потреби ЗВО, викладачів і студентів. Одним із ключових напрямів адаптації стає впровадження інструментів для самоосвіти, спрямованих на підтримку активного навчання, особистісного розвитку та підвищення професійної компетентності. У цьому контексті пропонується практичне заняття, спрямоване на вибір та ефективне впровадження таких інструментів в українських закладах вищої освіти.

Хід практичної роботи:

Крок 1: Визначення потреб та цілей

Перше заняття присвячене аналізу потреб викладачів та студентів у самоосвіті в умовах війни та після пандемії. Спільно з учасниками обговорюються основні виклики та завдання, з якими вони стикаються, і визначаються конкретні цілі, які має вирішити впровадження інструментів для самоосвіти.

Крок 2: Вибір інструментів

Учасники знайомляться з різноманітністю інструментів для самоосвіти, таких як онлайн-курси, платформи для відкритого доступу, мультимедійні ресурси тощо. Вони обговорюють переваги та недоліки кожного інструменту та обирають ті, які найкраще відповідають їхнім потребам та завданням.

Крок 3: Розробка стратегії впровадження

Учасники працюють над стратегією впровадження обраних інструментів, враховуючи особливості свого закладу

вищої освіти, специфіку викладання та навчання, а також потреби конкретних груп студентів.

Крок 4: Роль викладача у процесі самоосвіти

Обговорення ролі викладача у стимулюванні та підтримці самоосвітнього процесу. Розглядаються стратегії мотивації студентів, організація відкритих дискусій, забезпечення доступу до ресурсів.

Крок 5: Оцінка ефективності

На заключному занятті здійснюється оцінка ефективності впроваджених інструментів. Учасники аналізують результати, здобуті в ході самоосвітнього процесу, та вносять корективи в стратегію, якщо необхідно.

Практична робота має на меті надати учасникам необхідні знання та навички для вибору та успішного впровадження інструментів самоосвіти в умовах складних соціальних та економічних викликів.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Здійснене впродовж двох років дослідження, реалізація практичних аспектів проєкту уможливили проведення комплексного аналізу актуальних аспектів вищої освіти в Україні під впливом воєнних дій та глобального періоду постпандемії. Науково обґрунтовані висновки висвітлюють ключові тенденції, виклики та можливості, що виникають у змінних умовах, а саме:

1. Аналіз стану вищої освіти вказує на те, що в період постпандемії та в умовах воєнного конфлікту система вищої освіти України зіткнулася зі значними труднощами. Внаслідок воєнних дій та після пандемії відзначається поглиблення нерівностей у доступі до освіти, втрата академічних ресурсів, людського капіталу та необхідність швидкої адаптації до нових умов.

2. Актуальний аналіз, проведений на основі останніх наукових досліджень і публікацій, виявив, що вища освіта стала справжнім каталізатором трансформацій, визначаючи стратегічні напрями розвитку, а також акцентуючи увагу на впливі воєнних дій та глобальної пандемії на академічний процес.

3. Науково обґрунтований діагностувальний інструментарій для визначення трансформацій у вищій освіті в умовах постпандемії та війни виявляється ключовим елементом аналітичного підходу. Систематичний аналіз критеріїв, показників і рівнів трансформацій дозволяє точно визначити та оцінити вплив змін на освітній процес, досліджувати зміни в структурі навчання та адаптувати стратегії розвитку.

Розроблені авторами проєкту програми і заходи та їх часткова апробація в українських закладах вищої освіти з метою оптимізації ефективності та підвищення якості організаційно-методичного забезпечення функціонування освітнього процесу в постпандемічний період та в умовах війни дозволили глибше зрозуміти виклики, з якими стикається вища освіта України в умовах нестабільності та кризових ситуацій. Засновані на отриманому в контексті проведеного дослідження досвіді, практичній роботі та науковому аналізі висновки дозволили сформулювати виклики, з якими стикається вища освіта в

умовах невизначеності та кризових ситуацій, а також сформувані такі висновки:

1. У контексті постпандемічного періоду та війни, заклади вищої освіти в Україні стикаються з **потребою активної адаптації своїх методичних підходів та організаційної структури**. Організаційно-методичне забезпечення має бути спрямоване на швидку реакцію на зміни та ефективну адаптацію освітнього процесу.

2. **Високий рівень цифрової трансформації** виявляється критичним для забезпечення неперервності навчання в умовах віддалених форматів та обмежень. Застосування сучасних технологій та платформ для навчання стає необхідністю для забезпечення якісної освіти, доступності її отримання.

3. **Стратегії психосоціальної підтримки:** з урахуванням стресового впливу воєнних конфліктів та після пандемії необхідно впроваджувати системи психосоціальної підтримки для викладачів і студентів. Це включає в себе програми психологічної адаптації та розвитку внутрішньоособистісних ресурсів, подолання прокрастинації у різних категорій стейкхолдерів.

4. **Гнучкі методи навчання:** організаційно-методичне забезпечення освітнього процесу повинно сприяти розробці та впровадженню гнучких методів навчання та викладання, які дозволять ефективно адаптуватися до змін в умовах невизначеності та кризи.

5. **Співпраця та мережевий підхід:** умови війни та постпандемії вимагають активізації співпраці між закладами вищої освіти, державними органами та громадським сектором, закордонними освітніми установами тощо. Мережевий підхід дозволяє об'єднувати зусилля та ресурси для спільного подолання викликів.

6. **Оновлення методичних підходів:** з урахуванням зміни соціокультурного та економічного контексту, необхідно постійно оновлювати методичні підходи до організації освітнього процесу, сприяючи розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

Практичний досвід виконавців проєкту, здійснений ними науковий аналіз та інтерпретація отриманих результатів свідчать про необхідність системних змін в організаційно-методичному забезпеченні вищої освіти в Україні як відповіді на складні виклики, що постають перед закладами вищої освіти в умовах війни та постпандемічних реалій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баева, И. А. Психологическая безопасность образовательной среды. Москва: Экон-Информ, 2009. 246 с.
2. Блощинський, І. Г. Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2015. Вип. 3, URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2015_3_4
3. Верьовкін, В. Особливості реалізації освітньої політики щодо переміщених університетів України. *Вища освіта України*. 2017. № 4. С. 35–40.
4. Вітренко, А. Вища та фахова передвища освіта в умовах воєнного стану. *Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник*. Інститут освітньої аналітики, 2022. С. 161-162.
5. Виклик для освіти. Як війна змінила систему навчання в Україні. 03 Травня 2023. URL: <https://novadoba.com.ua/403870-vyklyk-dlya-osvity-yak-vijna-zminyla-systemu-navchannya-v-ukrayini.html>
6. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт / Є. Ніколаєв, Г. Рій, І. Шемелинець. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с.
7. *Вища університетська освіта в умовах постпандемії: виклики та перспективи після війни: монографія* / Н. І. Мельник, О. В. Ковтун, Л. В. Помиткіна, Е. В. Лузік, Н. В. Ладогубець, А. М. Кокарева. Київ: Талком, 2023. 180 с.
8. Гордійчук, В. По полицках. Як війна змінила систему освіти в Україні. URL: <https://insider-media.net/news/polickah-yak-viina-zminila-sistemu-osviti-v-ukrayini>
9. Добрянська, О. М., Соколова, Е. Т. Публічне управління в умовах війни: виклики системи вищої освіти України. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні: м-ли Всеукр. наук.-практ. конф. у трьох томах (м. Київ, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 15-28 квітня 2022 р.)*. Т. 2. Київ: ДЗВО «УМО» НАПН України, 2022. С. 205-206.

10. Дьяченко, М. И., Пономаренко, В. А. О подходах к изучению эмоциональной устойчивости. *Вопросы психологии*, 1990. № 1. С. 106–112.

11. Захарова, О. В. Проблематика впливу воєнного конфлікту в Україні на вищу освіту. Стратегічний потенціал державного та територіального розвитку: м-ли III міжнар. наук.-практ. конф. (м. Маріуполь, 9–10 жовтня 2019 р.). Маріуполь; Кривий Ріг: Вид. Р. А. Козлов, 2019. С. 219–221.

12. Захарова, О. В. Шість років випробувань на міцність. *Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій (до 100-річчя заснування ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»)*: м-ли III Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Покровськ, ДонНТУ, 9–10 квіт. 2020 р.). Покровськ: ДВНЗ «ДонНТУ», 2020. С. 71–75.

13. Іщенко, А., Карпенко, М. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи. 01.06.2022. *Сайт Національного Інституту стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchovi-osvity-v-umovakh-voyennoi-ahresiyi-rf-problemy-y>

14. Колосов, А. М., Касянова, А. В. Засади формування адаптаційних механізмів відновлення функціонування тимчасово переміщених навчальних закладів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки*. 2018. № 1(2). С. 105–117.

15. Курило, В. С., Савченко, С. В., Караман, О. Л. Переміщені університети як новий тип закладів вищої освіти України. *Education and pedagogical sciences*. 2019. № 3. С. 3–9.

16. Малік, Л. В. Особливості маркетингу освітніх послуг переміщених навчальних закладів зі сходу України. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2015. № 2. С. 131–140.

17. Матійків, І. М., Якимів, А. І., Черняк, Т. Г. Основи тренерської майстерності: [навч.-метод. посіб.]. Львів: Компанія –Манускрипт. 2012. 392 с.

18. Мельник, Н. І. Формування гнучкості освітнього маршруту студента у процесі вивчення іноземних мов в умовах форсованого дистанційного навчання. *Роль іноземних мов у соціокультурному становленні особистості*: збірник наукових праць / за заг. ред. О.В. Ковтун. Київ: НАУ, 2020. С. 96–103.

19. Мельник, Н. І. Виклики перед науково-педагогічними кадрами вищої освіти в Україні після пандемії: визначення та аналіз проблеми. *Вища освіта в умовах пандемії*: монографія / Під заг. ред. Н. В. Ладогубець, А. М. Кокаревої. Київ: Талком, 2021. С. 117-138.

20. Мигаль, М. Освіта в умовах війни: виклики та перспективи для України. URL: <https://iaa.org.ua/articles/education-in-times-of-war-challenges-and-prospects-for-ukraine>

21. Мигович, І. В. Функційний потенціал експорту освітніх послуг тимчасово переміщених закладів вищої освіти України. *Education and pedagogical sciences*. 2019. № 1. С. 13–24.

22. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник /за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці: Букрек, 2022. 140 с.

23. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики, 2022. 358 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20oserednya/serpnevva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny>

24. Підсумки 2023 року в освіті: головні події. URL: <https://osvita.ua/news/91083/>

25. Підтримка освіти і науки України під час війни. Огляд поточного стану сфери освіти і науки України в умовах російської агресії (станом на 15.03.2022). URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhнародna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni>

26. Підтримка освіти і науки України під час війни. Огляд поточного стану сфери освіти і науки України в умовах російської агресії (за лютий 2023 року). URL: https://drive.google.com/file/d/1cpn2M9_v7SK9idkiU42h1j9y8s2CFDA/view

27. Українська наука і студентство не мовчить! Опитування щодо організації освітнього процесу в умовах російської агресії та після пандемії. *Питальник*. Укл.: Мельник Н.І., Ковтун О. В., Помиткіна Л. В., Ладогубець Н. В., Лузік Е. В., Корінна Г. О. Google form. 2022. URL:

https://docs.google.com/forms/d/1btfyT76_z3CMNZYSIW4Xs9XhVij5-Fy5UUnrMxe63Cw/edit#responses

28. Університети під час війни: від закладу освіти до соціальної місії. Школа політичної аналітики НаУКМА та Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. Київ, Фонд Фрідріха Науманна. 2022. 79 с.

29. Kovtun, O., Melnyk, N., Grynyuk, S., Rohalska-Yablonska, I. (2021). General and communication impacts of the Covid-19 pandemic on higher education: Global and Ukrainian dimensions. *INTED2021 Proceedings*, pp. 9212-9221. [10.21125/inted.2021.1925](https://doi.org/10.21125/inted.2021.1925)

30. Melnyk, N., Kovtun, O., Postolenko, I., Tovkach, I. (2020) Peculiarities of humanitarian disciplines high-school teaching staff adaptation to the work in the conditions of forced social distancing provoked by Covid-19 in Ukrainian Universities. *ICERI2020 Proceedings*, pp. 7749-7758. [10.21125/iceri.2020.1690](https://doi.org/10.21125/iceri.2020.1690)

31. Melnyk, N. (2021). Students' worldviews in the modern realities of information and educational space: transformation in the conditions of social distancing. *The world of science and innovation: XI International scientific-practical conference* (June 2-4, 2021, London, Great Britain), pp. 688-695. <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-the-world-of-science-and-innovation-2-4-iyunya-2021-goda-london-velikobritaniya-arhiv/>

32. Melnyk, N., Stepanova, T., Sytchenko, A., Zaplatynska, A., & Korniienko, I. (2022). Challenges for scientific and pedagogical staff of universities after pandemia 2019. *Revista Eduweb*, 16(2), 9–29. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.1>

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Електронний ресурс

**ДІАГНОСТИКА КРИТЕРІЇВ,
ПОКАЗНИКІВ ТА РІВНІВ ТРАНСФОРМАЦІЙ
У ВИЩІЙ ОСВІТІ
В УМОВАХ ПОСТПАНДЕМІЇ
ТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ
ПРОТИ УКРАЇНИ**

Науково-методичний посібник

Матеріали подані в авторській редакції

*Видавець: ТОВ «Талком».
м. Київ, вул. Львівська, 23,
тел./факс (044) 424-40-69, 424-56-26.
E-mail: ukraina.vdk@email.ua.*

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4538 від 07.05.2013.

